

Pravna regulativa obiteljskog nasilja i neosjetljivost institucija prema ženama žrtvama nasilja

UDK: 342.726-055.2(497.5)

343.615:351.941(497.5)

Sažetak

Nasilje u obitelji je učestala pojava u Republici Hrvatskoj, definirana i kaznenim i prekršajnim zakonom. Obiteljsko nasilje nad ženama se može pojaviti u brojnim oblicima; fizičko, ekonomsko, psihičko i spolno, a pogađa žene razolikih dobnih skupina i uloga u obiteljskim odnosima. Ne postoji jasna granica između prekršajnog i kaznenog tretiranja nasilja nad ženama što dovodi do pravne nesigurnosti i neadekvatne zaštite žena žrtava nasilja. Na međunarodnoj razini, pitanju obiteljskog nasilja nad ženama pristupaju Ujedinjeni Narodi, Europska Unija i Vijeće Europe. Potrebno je preuzeti rješenja iz postojećih konvencija navedenih instrumenata kako bi se sustavno uredio normiranje obiteljskog nasilja na nacionalnoj razini. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji uključuje brojne nacionalne institucije; policiju, zdravstvene ustanove i centre za socijalnu skrb. Njihova harmonizirana djelatnost potrebna je radi adekvatnog pružanja zaštite žrtvi. Kod djelovanja policije prisutna je praksa dvostrukih uhićenja, koja dovodi do sekundarne viktimizacije i dovodi je u položaj drugookrivljene u postupku. Postupanje kaznenih sudova u predmetima obiteljskog nasilja je dugotrajno te je povezano i s problematičnim zakonskim rješenjima. Postupak dodatno komplicira žrtvino često korištenje blagodatni nesvjedočenja. Praksa prekršajnih sudova pruža uvid u sankcije koje se izriču počinitelju, uz spektar zaštitnih mjera.

Ključne riječi: žene, nasilje, obitelj, zaštita

1. UVOD

Problematika obiteljskog nasilja prema ženama je kontinuirano prisutna u hrvatskom društvu, no i jednako toliko marginalizirana. U skladu s tendencijama prijašnjih vremena, pitanje obiteljskog nasilja bilo je prešućivano i zaobilaženo, umanjivala mu se važnost, činilo ga se sporednim i rezerviranim za obiteljsku intimu, odnosno ono je ostavljano „unutar četiri zida“ svake obitelji. No u današnje vrijeme zamjetna je sve veća svijest s potpunom promjenom percepcije o ozbiljnosti ovog problema i nužnosti intervencije u svim društve-

nim sferama. Nasilje u obitelji se počinje smatrati javnom stvari, a reakcija na njega društvenom dogovornosti. Prema istraživanju o nasilju nad ženama koje je provela Svjetska zdravstvena organizacija utvrđeno je da je nasilje u obitelji od strane partnera najčešći oblik nasilja nad ženama i pogađa 30% žena diljem svijeta.¹ Radi toga obiteljsko nasilje nad ženama predstavlja jedno od najčešće kršenih ljudskih prava našeg doba. U Republici Hrvatskoj (dalje u tekstu: RH) prisutna je svijest o postojanju problema, no izrazita tradicionalnost društva i poštivanje obiteljskih vrijednosti ne pridonosi učinkovitoj eradikaciji obiteljskog nasilja prema ženama. Adekvatan pristup potreban je na svim institucijskim razinama, uključivši sve aspekte pomoći žrtvama nasilja.

U slučaju obiteljskog nasilja slijedi lančana reakcija brojnih institucija. Nakon prijave interveniraju redarstvene vlasti te je nerijetko potrebno i pružanje adekvatne zdravstvene zaštite, potom su u proces uključeni prekršajni ili kazneni sudovi. Kada je izrečena zatvorska kazna ona se provodi unutar zatvorskog sustava. Moguće zaštitne i sigurnosne mjere provode redarstvene vlasti, a uključeni su i Centri za socijalnu skrb i psiholozi. Zaštitu žrtvama pružaju i sigurne kuće. U daljnjim fazama omogućavanja zaštite prava žena žrtava nasilja javlja se i pravosuđe i Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova. Brojni faktori koji su uključeni prilikom reakcije na slučajeve obiteljskog nasilja zahtijevaju usklađenost djelovanja uz poštivanje dostojanstva žrtve i potpunu zaštitu njezinih prava u svim fazama procesa. Nažalost, pregled hrvatske prakse ukazuje na brojne nedostatke koje analiziramo u svim fazama postupanja u kojima se javljaju.

Cilj ovog istraživanja je provjeriti ispravnost određenih pretpostavki u vezi nasilja u obitelji. Uvidom u problematiku obiteljskog nasilja, njegove pravne regulative u nacionalnom i međunarodnom kontekstu, a s osvrtom na rad nadležnih institucija, proveli smo preliminarnu analizu te utvrdili kao glavne hipoteze rada: da stalne promjene pravne regulative negativno utječu na kvalitetu zaštite žena žrtava nasilja, da preuzimanje dobre prakse međunarodnih institucija poboljšava zaštitu žrtava, da nerazlikovanje primarnog agresora i praksa dvostrukih uhićenja počinitelja i žrtve dovode do neupitne traume za žrtvu, da je ekonomska ovisnost žrtve o počinitelju razlog trpljenja nasilja i povratka suživotu s počiniteljem, da kontakt žene žrtve nasilja s nadležnim institucijama često dolazi nakon duljeg razdoblja nasilja.

2. NORMATIVNI OKVIR NASILJA U OBITELJI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Pitanje nasilja u obitelji u RH regulirano je Kaznenim zakonom² kao materijalno-pravnim izvorom te Zakonom o kaznenom postupku³ kao izvorom procesnog prava. Nadalje, čini nasilja u obitelji mogu se podvoditi pod prekršajno pravo, a procesuiranje takvih djela provodi se prema Prekršajnom zakonu⁴ i Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji.⁵ U daljnjem radu izložile smo razliku podvođenja čina nasilja pod kazneno djelo, odnosno prekršaj ovisno o intenzitetu počinjenog nasilja te ponavljanju kažnjivog ponašanja od strane počinitelja.

¹ Violence against women: an EU-wide survey. Main results report, <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>, pristupile: 15. 03. 2016. godine.

² Kazneni zakon (Narodne Novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15)

³ Zakon o kaznenom postupku (Narodne Novine, br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14),

⁴ Prekršajni zakon (Narodne Novine, br. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15),

⁵ Zakon o zaštiti nasilja u obitelji (Narodne Novine, br. 137/09, 14/10, 60/10)

2.1. Pojam nasilja u obitelji

Hrvatsko i međunarodno zakonodavstvo nude pluralizam pojma nasilja u obitelji. Različitost normiranja zakonskih tekstova pruža drugačiji pogled na pitanje zaštite žrtava te u takvim definicijama pronalazimo mnogo sličnosti i razlika o kojima će biti govora u daljnjem tekstu. ZIDKZ/15 određuje nasilje u obitelji kao kazneno djelo opisano u odredbi: „*tko teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji, time kod člana obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj, a time nije počinjeno teže kazneno djelo, kaznit će se kaznom zatvora do 3 godine*“.⁶ Navedeno kazneno djelo opisano je u glavi XVIII. Kaznenog zakona kao kazneno djelo protiv braka, obitelji i djece. Ispunjenjem svih elementa definicije kaznenog djela nasilja u obitelji ostvaruje se biće navedenog kaznenog djela.⁷

Za sprječavanje nasilja Obiteljski zakon naglašava da je solidarnost temeljno načelo obiteljskog života, odnosno svi članovi obitelji moraju se uzajamno poštovati i jedan drugome pomagati.⁸ Nadalje, navodi da nasilje u obitelji predstavlja posebno tešku povredu načela solidarnosti i uzajamnog pomaganja i poštivanja svih članova obitelji, dok se u pitanju prevencije, suzbijanje i sankcioniranje poziva na *lex specialis*.⁹ Takvi posebni zakoni su ZIDKZ/15 i ZZNO koji detaljnije uređuju način prevencije, ali i sankcioniranje nasilja. ZZNO detaljnije definira nasilje u obitelji kao svaki oblik tjelesnog, psihičkog, spolnog ili ekonomskog nasilja.

Svim do sada navedenim propisima na nacionalnoj je razini uređeno pitanje obiteljskog nasilja, no uz nacionalnu regulativu potrebno je osvrnuti se i na međunarodne instrumente. Razlikujemo one koji su dio unutarnjeg pravnog poretka RH u skladu s člankom 141. Ustava Republike Hrvatske¹⁰ i one iz koje proizlaze određeno obveze, a još nisu ratificirane. U skladu s izloženom podjelom, a pokrivajući tematiku obiteljskog nasilja izdvojili bismo Konvenciju Ujedinjenih naroda o ukidanju svih oblika diskriminacija nad ženama i Konvenciju Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji.

Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, odnosno Istanbulska konvencija, (dalje u tekstu: Istanbulska konvencija) definira pojam nasilja u obitelji kao sva djela tjelesnog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja koja se događaju u obitelji ili kućanstvu ili između bivših i sadašnjih bračnih drugova ili partnera, neovisno o tome dijeli li počinitelj ili je dijelio isto prebivalište sa žrtvom. Također, Istanbulska konvencija smatra pod pojmom nasilja nad ženama kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije i označava sva djela rodno utemeljenog nasilja koja imaju za posljedicu ili će vjerojatno imati za posljedicu tjelesnu, seksualnu, psihičku ili ekonomsku štetu ili patnju žena, uključujući i prijetnje takvim djelima, prisilu ili namjerno oduzimanje slobode, bilo da se pojavljuju u javnom ili privatnom životu.¹¹ Zbog rodne komponente potrebno je

⁶ Kazneni zakon, čl. 179. a

⁷ Novoselec, Petar, *Opći dio kaznenog prava*. Treće izmijenjeno izdanje, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2009., str. 143., „*Skup obilježja nekog kaznenog djela naziva se bićem kaznenog djela. Biće kaznog djela sadrži ono što je tipično za neko kazneno djelo, oko po čemu se ono razlikuje od drugih kaznenih djela. Nedostaje li u pojedinačnom slučaju samo jedno obilježje kazneog djela, nije ostvareno njegovo biće.*“

⁸ Obiteljski zakon (Narodne Novine, br. 103/15), čl 4. st. 1.

⁹ Ibid., čl. 4. st. 2.

¹⁰ Ustav Republike Hrvatske (Narodne Novine, br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), „*Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske a po pravnojs u snazi iznad zakona. Njihove se odredbe mogu mijenjati ili ukidati samo uz uvijete i na način koji su u njima utvrđeni, ili suglasno općim pravilima međunarodnog prava.*“

¹¹ Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, Ured za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske, Biblioteka Ona, Zagreb, 2014., str. 7.

što prije ratificirati Istanbulsku konvenciju kako bi ona postala dio unutrašnjeg pravnog poretka, odnosno po svojoj pravnoj snazi bila bi iznad zakona.

Naime, važno je naglasiti da u hrvatskom zakonodavstvu ne postoji rodna osjetljivost kako u zakonodavstvu tako i u praksi. Naše istraživanje u nastavku će pokazati da su žrtve obiteljskog nasilja u velikom broju slučajeva žene te iz tog razloga smatramo potrebnim uvođenje rodne komponente u zakonodavni okvir. Prema važećim zakonskim tekstovima, počinitelj i žrtva mogu biti oba spola. Smatramo da zakonski tekst mora biti rodno neosjetljiv, ali potrebe društva su pokazale da su žene posebno osjetljiva skupina kojoj je potrebna dodatna zaštita. U međunarodnopravnim izvorima, Istanbulske konvencije i Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, postoji rodna osjetljivost prisutna kao integralni dio svakog propisa povezanog s pojmom nasilja u obitelji. Potrebno je kroz ratifikaciju Istanbulske konvencije ili zakonske propise koji bi bili *lex specialis* pružiti im tu zaštitu.

2.3. Podvođenje nasilja u obitelji pod kazneno djelo i/ili prekršaj

Problematika nasilja u obitelji regulirana je kaznenim i prekršajnim zakonodavstvom. Proteklih godina došlo je do značajnijih izmjena Kaznenog zakona koje su utjecale na regulaciju kaznenog djela nasilja u obitelji. Navedeno je bitno utjecalo na procesuiranje istovrsnih kaznenih djela u praksi te pružilo zakonska rješenja koja se uvelike razlikuju.

Nakon što je Kaznenim zakonom (dalje u tekstu: KZ/11), koji je stupio na snagu u 1. siječnja 2013. godine, izbačeno kazneno djelo Nasilničkog ponašanja u obitelji, nasilje u obitelji se podvodilo pod prekršajno pravo te kažnjavalo prekršajnopравnim sankcijama, ali i pod kaznena djela Tjelesne ozljede, Teške tjelesne ozljede, Osobito teške tjelesne ozljede¹² i Prijetnje.¹³ Povrede spolnih sloboda podvodile su se pod kazneno djelo Teških kaznenih djela protiv spolne slobode.¹⁴ U navedenim kaznenim djelima kvalifikatorna okolnost bila je počinjenje prema bliskoj osobi te su ona bila kažnjavanja težom sankcijom stoga su se ona progonila po službenoj dužnosti. Smatralo se da je prekršajnopравni sustav brži i efikasniji te da se izvođenjem počinitelja pred prekršajne sudove brže zaštićuje žrtvu i ostale članove obitelji od nasilnika.¹⁵ Prekršajnopравni sustav raspolaže nizom zaštitnih mjera usmjerenih na zaštitu žrtava nasilja u obitelji, odnosno mjera opreza usmjerenih trenutnoj zaštiti žrtve.

Hrvatski zakonodavac postavio je odredbu Nasilničkog ponašanja u obitelji vrlo široko i nejasno tako da se ispreplitala sa zakonskim opisima drugih kaznenih djela, ali i prekršajima iz ZZNO-a.¹⁶ Zbog široko postavljenog opisa navedenog kaznenog djela i normativne neusklađenosti prekršajnog i kaznenog zakonodavstva, ostavljala se mogućnost da se počinitelju sudi i za kazneno djelo i za prekršaj, što se i dogodilo u predmetu Maresti protiv Hrvatske.¹⁷

¹² Kazneni zakon (Narodne Novine, br. 125/11, 144/12), čl. 117. - 119.

¹³ Ibid., čl. 139.

¹⁴ Ibid., čl. 154., „U opisu teškog kaznenog djela protiv spolne slobode opisano je kazneno djelo spolnog odnošaja bez pristanka, dok počinjenje prema bliskoj osobi predstavlja kvalifikatornu okolnost.“

¹⁵ Moslavac, Bruno, Upitnost kaznene dekriminalizacije nasilničkog ponašanja u obitelji, 24.9.2013., <http://www.iusinfo.hr/Article/Content.aspx?SOPI=CLN20V01D2013B616>, pristupile: 7. travnja 2016.

¹⁶ Turković, Ksenija; Maršavelski, Aleksandar, Nacrt posebnog dijela novog Kaznenog zakona - pregled pet glava Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 17, broj 2/2010, str. 503-551., str. 529.

¹⁷ Peček, Robert, Predmet Maresti i nova praksa hrvatskih sudova, 3.8.2011., <http://www.iusinfo.hr/Article/Content.aspx?SOPI=CLN20V01D2011B404>, pristupile: 7. travnja 2016.

2.3.1. Problem dvostruke zakonske regulative u kontekstu predmeta Maresti

Problem dvostruke zakonske regulative, bez precizno određenih kriterija razlikovanja prekršaja i kaznenog djela aktualizirala je presuda Europskog suda za ljudska prava u Strasbourgu u predmetu Maresti protiv Hrvatske.¹⁸ U presudi Maresti protiv Hrvatske (zahtjev br.: 55759/07)¹⁹ od 25. lipnja 2009. godine, Europski sud za ljudska prava (dalje u tekstu: Sud) u Strasbourgu, utvrdio je povredu članka 4. Protokola 7. uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Rim, 4. studenoga 1950.), koja je potvrđena Zakonom o potvrđivanju Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i Protokola br. 1., 4., 6., 7. i 11. uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.²⁰

Podnositelju zahtjeva dva puta je suđeno i dva puta je osuđen za isti događaj koji se dogodio 15. lipnja 2005. godine u Pazinu. Podnositelj se pozivao na čl. 4. Protokola br. 7. uz Konvenciju, koji glasi: „*Nikome se ne može ponovno suditi niti ga se može kazniti u kaznenom postupku iste države za kazneno djelo za koje je već pravomoćno oslobođen ili osuđen u skladu sa zakonom i kaznenim postupkom te države.*“ Sud primjećuje da je postupak pred Prekršajnim sudom u Pazinu vođen po zahtjevu koji je dostavila policija. Odluka je donesena 16. lipnja 2005. godine, a postala je pravomoćna 29. lipnja 2005. godine. Kazneni postupak pred Općinskim sudom u Pazinu pokrenut je po optužnom prijedlogu koji je podnijelo Općinsko državno odvjetništvo u Pazinu dana 15. studenog 2005. godine, uz prijedlog, *inter alia*, da se na ročištu zakazanom pred Općinskim sudom pročita policijsko izvješće. Iz ovih se okolnosti vidi da su oba postupka pokrenuta na temelju policijskog izvješća. Nadalje, podnositelj zahtjeva u svojoj žalbi protiv osuđujuće odluke Općinskoga suda prigovorio postojanju povrede načela *ne bis in idem*, ali je žalbeni sud potvrdio presudu kojom je podnositelj zahtjeva osuđen za isto djelo za koje ga je već kaznio Prekršajni sud.²¹

U takvim okolnostima, Sud nalazi da su domaće vlasti dopustile dvostrukost kaznenog i prekršajnog postupka potpuno svjesne prethodne osuđujuće presude u odnosu na podnositelja zahtjeva za isto djelo. Sud nalazi da je protiv podnositelja zahtjeva bio vršen kazneni progon i da mu je suđeno po drugi puta za isto djelo za koje je već bio osuđen i za koje je izdržao vrijeme u pritvoru.²²

Predmet Maresti protiv RH od 25. lipnja 2009. i Tomasović protiv RH od 18. listopada 2011. bili su povod izmjenama Prekršajnog zakona 2013. godine. Zbog toga što je sud zauzeo stajalište da se čl. 4. Protokola 7. uz Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda mora tumačiti na način da zabranjuje kazneni progon ili suđenje za drugo djelo ako ono proizlazi iz istih činjenica ili činjenica koje su u biti iste za isti događaj te sukladno tome presudio da je RH navedenim procesuiranjem i kažnjavanjem povrijedila načelo *ne bis in idem*. Sukladno obvezi izvršenja presuda Suda, RH bila je dužna poduzeti odgovarajuće korake u cilju onemogućavanja svake daljnje povrede načela *ne bis in idem* što je preciziranjem navedene odredbe na način kako je to navedeno u prijedlogu i učinjeno.²³ Navedenom izmjenom uveden je čl. 10. u Prekršajnom zakonu (u daljnjem tekstu: PZ). Isključenje primjene prekršajnog zakonodavstva u posebnim slučajevima koji glasi:

¹⁸ Škorić, Marissabel, Rittossa, Dalida, Nova kaznena djela nasilja u Kaznenom zakonu, Hrvatski ljetopis ta kaznenog prava i praksu, Zagreb, vol. 22, broj 2/2015, str. 483.-521., str. 486.

¹⁹ Europski sud za ljudska prava, 55759/07, od 25. lipnja 2009., Maresti protiv Hrvatske, [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-93260"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{), pristupile: 7. travnja 2016.

²⁰ Narodne novine - Međunarodni ugovori" broj 18/97, 6/99 - pročišćeni tekst, 8/99 - ispravak, 14/02 i 1/06

²¹ Peček, Robert, Predmet Maresti i nova praksa hrvatskih sudova, 3. kolovoza 2011., <http://www.iusinfo.hr/Article/Content.aspx?SOP1=CLN20V01D2011B404>, pristupile: 7. travnja 2016.

²² Ibid.

²³ Vlada Republike Hrvatske, Konačni prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Prekršajnog zakona, Zagreb, ožujak 2013., <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=53357>, str. 37.

„Ako je protiv počinitelja prekršaja započeo kazneni postupak zbog kaznenog djela kojim je obuhvaćen i prekršaj, ne može se za taj prekršaj pokrenuti prekršajni postupak, a ako je postupak pokrenut ne može se dalje voditi.“²⁴

Kazneno djelo Nasilničkog ponašanja u obitelji bilo je postavljeno vrlo široko te nije zadovoljavalo kriterij određenosti. Ono se ispreplitalo s drugim kaznenim djelima, ali i prekršajima kažnjivim prema ZZNO-u. Ukidanjem navedenog kaznenog djela te uvođenjem kvalifikatorne okolnosti na kaznena djela kao što su Tjelesna ozljeda, Teška tjelesna ozljeda i druge ranije navedene postigao se uvjet određenosti i odvojenosti prekršaja o kaznenog djela. Ovom novinom postavile su se jasne granice između prekršajnog i kaznenog djela, a istovremeno se šalje jasna poruka o važnosti inkriminacije obiteljskog nasilja. Novim ZIDKZ/15 uvodi se kazneno djelo Nasilja u obitelji koje ponovno unosi nesigurnost jer ono i dalje nije dovoljno određeno te ponovno dolazi do kršenja temeljnog načela kaznenog prava o određenosti zakonskog opisa kaznenog djela.²⁵

2.3.2. Kazneno djelo

Novim Zakonom o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona (ZIDKZ/15), koji je stupio na snagu u 30. svibnja 2015. godine, ponovno je uvedeno kazneno djelo Nasilja u obitelji, koje glasi: *„Tko teško krši propise o zaštiti od nasilja u obitelji i time kod člana obitelji ili bliske osobe izazove strah za njezinu sigurnost ili sigurnost njoj bliskih osoba ili je dovede u ponižavajući položaj, a time nije počinjeno teže kazneno djelo, kaznit će se kaznom zatvora do tri godine.“²⁶*

U vrijeme stvaranja ZIDKZ/15 u stručnim krugovima raspravljalo se o uvođenju novog kaznenog djela Psihičkog nasilja u obitelji. Kazneno-pravna definicija trebala je glasiti *„tko dugotrajnim teškim vrijeđanjem ili zastrašivanjem bliske osobe teško naruši njezin psihički integritet“*.²⁷ Propisivanjem kaznenog djela psihičkog nasilja u obitelji RH ujedno bi udovoljila obvezi iz čl. 33. Istanbulske konvencije, prema kojoj je dužna kažnjavati psihičko nasilje u obitelji.²⁸ U prvom čitanju predlagalo se uvođenje posebnog kaznenog djela Psihičkog nasilja u obitelji, ali nakon provedene rasprave u Hrvatskom Saboru, održanih okruglih stolova i stručnih rasprava na temu zakonodavne regulacije i društvene reakcije te tretiranja nasilničkog ponašanja u obitelji istaknuto je da predloženo djelo Psihičkog nasilja nije dostatno da pokrije sve oblike obiteljskog nasilja koji zaslužuju kaznenu sferu odgovornosti. Iz navedenih razloga uvedeno je kazneno djelo Nasilja u obitelji koje je obuhvatilo teže oblike nasilništva u obiteljskom okruženju kojima nisu ostvareni elementi niti jednog kaznenog djela, a radi se o intenzitetu koja prelazi okvire prekršajne odgovornosti kao npr. teška vrijeđanja, zastrašivanja, fizička, seksualna zlostavljanja i sl. Postojanje ovog kaznenog djela zahtijeva veću kriminalnu količinu, koja pretpostavlja kumulativno ispunjenje sljedećih pretpostavki: teško kršenje propisa o zaštiti od nasilja u obitelji te prouzročenje teže posljedice (izazivanje straha za sigurnost člana obitelji ili njoj bliske osobe ili dovodeње u ponižavajući položaj).²⁹

²⁴ Prekršajni zakon, (Narodne Novine, br. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15), čl. 10.

²⁵ Škorić, Marissabel; Rittossa, Dalida, Nova kaznena djela nasilja u Kaznenom zakonu, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 22, broj 2/2015, str. 483.-521, str. 518.

²⁶ Kazneni zakon, (Narodne Novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15), čl. 179. a

²⁷ Moslavac, Bruno, Psihičko nasilje u obitelji kao zasebno kazneno djelo, 27. studenog 2014., <http://www.iusinfo.hr/Article/Content.aspx?SOPI=CLN20V01D2014B747>, pristupile: 22. ožujka 2016.

²⁸ Ministarstvo pravosuđa, Nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama kaznenog zakona, srpanj 2014., str. 4., <https://vlada.gov.hr/UserDocImages//Sjednice/2014/177%20sjednica%20Vlade//177%20-%202.pdf>, pristupile: 22. ožujka 2016.

²⁹ Ministarstvo pravosuđa, Konačni nacrt prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, ožujak 2015., str. 21, <https://vlada.gov.hr/UserDocImages//Sjednice/2015/221%20sjednica%20Vlade/221%20-%201.pdf>, pristupile: 22. ožujka 2016.

Nasilje u obitelji je blanketno kazneno djelo jer se u zakonskom tekstu izravno upućuje na propise o zaštiti od nasilja u obitelji. Propisi na koje se upućuje nisu izričito navedeni u ZIDKZ/15, a riječ je o ZNNO-u koji vrlo opširno nabraja i opisuje pojedine oblike nasilja u obitelji. Nadalje, sudska praksa je još u vrijeme važenja Kaznenog zakona (dalje u tekstu: ZIDKZ/00)³⁰ bila vrlo neujednačena u procjeni dovođenja žrtve u ponižavajući položaj, stoga je Vrhovni sud Republike Hrvatske definirao ponižavajući položaj kao stupanj poniženja koji je izravna posljedica izivljavanja nad žrtvom. Ponižavajući položaj implicira gubitak samopoštovanja i samopouzdanja kod žrtve.³¹ Unatoč svim ranijim kritikama i ZIDKZ/15 u opisu kaznenog djela Nasilja u obitelji sadrži obilježje ponižavajućeg položaja te će se isti problem ponavljati i u budućnosti. Kazneno djelo nasilja u obitelji je djelo *delictum proprium* što znači da počinitelj navedenog djela može biti samo član obitelji ili bliska osoba, iako to u zakonskom tekstu nije izričito navedeno. Bitno je istaknuti da će do kaznenog progona počinitelja po članku 179.a doći supsidijarno samo ukoliko nije počinjeno neko kazneno djelo koje ima zapriječenu težu kaznu. U tom slučaju kazneno djelo nasilja u obitelji ima pomoćni karakter u odnosu na drugo, primarno djelo i njihov međusobni odnos rješava se prema formuli *lex primaria derogat legi subsidiariae* (primarna odredba isključuje supsidijarnu). Tako će, primjerice, osuda za nasilje u obitelji biti isključena u slučaju da počinitelj prilikom nasilja u obitelji nanese žrtvi teške tjelesne ozljede jer je Teška tjelesna ozljeda teže kazneno djelo (propisana je kazna zatvora od jedne do osam godina zatvora, čl. 118. stavak 2.) isključuje primjenu čl. 179.a. Zakonska definicija kaznenog djela Nasilja u obitelji poziva se na mjerodavne propise zaštite od nasilja te zahtjeva da nasilje bude teško. Upravo navedena karakteristika „teško nasilje“ trebala bi razlikovati prekršajno djelo od kaznenog. Za ostvarenje bića kaznenog djela potreban je jači intenzitet koji do danas nije u potpunosti određen što dovodi do pravne nesigurnosti građana. Vrhovni sud Republike Hrvatske (dalje u tekstu: VSRH) upućuje na to da bi ponavljanje nasilja mogao biti kriterij razlikovanja prekršaja od kaznenog djela, no već u nastavku ističe da i radnja izvršenja snažnog intenziteta koja traje neko vrijeme ne zahtjeva nužno njeno ponavljanje. Nepostojanje jedinstvenog stajališta oko toga što predstavlja „teško“ nasilje te ostvaruje li se biće kaznenog djela pokretanje kaznenog ili prekršajnog progona ostaje na diskrecionoj procjeni tijela kaznenog progona.³²

ZIDKZ/15³³ sadrži više mogućnosti za zaštitu žrtava nasilja u obitelji. Danas sud ima mogućnost izricanja sigurnosne mjere udaljenja iz zajedničkog kućanstva počinitelju kaznenog djela nasilja prema osobi s kojom živi u zajedničkom kućanstvu ako postoji visok stupanj opasnosti da bi bez provođenja ove mjere počinitelj mogao ponovno počinuti nasilje prema članu zajedničkog kućanstva. Izriče se u trajanju od tri mjeseca do tri godine.³⁴ Navedenom sigurnosnom mjerom osobito se štite članovi obitelji koji sa zlostavljačem žive u zajedničkom kućanstvu. Uz navedenu sigurnosnu mjeru Kazneni zakon³⁵ u čl. 65. navodi ostale sigurnosne mjere: obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti, obvezan psihosocijalni tretman, zabrana obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti, zabrana

³⁰ Kazneni zakon (Narodne Novine, br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11, 143/12)

³¹ Vrhovni sud Republike Hrvatske, S III Kr 149/08-3, u Zagrebu, 22. srpnja 2009.

³² Škorić, Marissabel, Rittossa, Dalida, Nova kaznena djela nasilja u Kaznenom zakonu, Hrvatski ljetopis ta kaznenog prava i praksu, Zagreb, vol. 22, broj 2/2015, str. 483.-521., 491.-499.

³³ Kazneni zakon (Narodne Novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15), čl. 65. „Sigurnosne mjere jesu: obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti, obvezan psihosocijalni tretman, zabrana obavljanja određene dužnosti ili djelatnosti, zabrana upravljanja motornim vozilom, zabrana približavanja, uznemiravanja i uhođenja, udaljenje iz zajedničkog kućanstva, zabrana pristupa internetu i zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora.“

³⁴ Ibid., čl. 74. st. 1. i 2.

³⁵ Ibid., čl. 65.

upravljanja motornim vozilom, zabrana približavanja, zabrana pristupa internetu i zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora. Svrha je sigurnosnih mjera otklanjanje okolnosti koje omogućavaju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela.³⁶ One su zaštitnog, preventivnog karaktera i počivaju na opasnosti počinitelja kao kriteriju za donošenje. Polazište njihovog izricanja je određeno kriminogeno stanje počinitelja kaznenog djela te njegova opasnost zbog koje postoji visoki stupanj mogućnosti da negativno ponašanje ponovi u budućnosti. Izrečena sigurnosna mjera nastoji tu opasnost smanjiti i suzbiti, za razliku od kazne u kojoj se očituje retributivna komponenta. Prilikom izricanja sigurnosne mjere esencijalno je poštivanje načela razmjernosti,³⁷ kako bi ograničenje prava počinitelja koje predstavlja određena sigurnosna mjera bilo prikladno, nužno i uravnoteženo u odnosu na svrhu koja se izricanjem želi ostvariti.

Eradikacijom ponašanja koja bi mogla biti štetna za počinitelja, putem posebnih mjera osigurava se duži period bez okolnosti koje bi na počinjenje nasilja mogle djelovati poticajno. Stoga, kao posebne mjere uz zaštitni nadzor, izriču se zabrana posjećivanja određenih mjesta, približavanja žrtvi, zabrana druženja s određenim osobama, zabrana uznemiravanja i uhođenja te napuštanje doma ili zabrana napuštanja doma u određenom periodu.

Kroz sljedeći primjer htjele bismo prikazati praksu suda po pitanju važnosti sigurnosnih mjera izrečenih uz kaznu. VSRH odbio je žalbu osuđenoga D. Č. kao neosnovanu. D. Č. je tražio, bez izričitog navođenja žalbene osnove, prijedlogom da se pobijano rješenje ukine i predmet uputi prvostupanjskom sudu na ponovno odlučivanje. Prvostupanjskim rješenjem Županijskog suda u Varaždinu, u tijeku postupka nakon podignute optužnice protiv optuženog D. Č., zbog teškog kaznenog djela protiv spolne slobode u pokušaju iz čl. 154. st. 1. t. 2. i st. 2. u vezi s čl. 153. st. 1. i čl. 34. Kaznenog zakona³⁸ (u daljnjem tekstu: KZ/11), kaznenog djela Tjelesne ozljede iz čl. 117. st. 1. i 2. KZ/11 i kaznenog djela Prijetnje iz čl. 139. st. 2. KZ/11 protiv optuženika produljena je primjena mjera opreza iz čl. 98. st. 1. i 2. točke 4., 5. i 9. Zakona o kaznenom postupku (dalje u tekstu: ZKP/08)³⁹, i to zabrana približavanja oštećenju S. Č. na udaljenost manju od 300 metara, zabrana uspostavljanja i održavanja veze s tom oštećenicom te zabrana uznemiravanja i uhođenja te oštećenice, pod točkom II. na temelju čl. 100. st. 2. ZKP/08 određeno je da će Policijska postaja izvršavati te mjere, dok je pod točkom III. izreke određeno da mjere opreza mogu trajati dok za to postoji potreba, a najdulje do pravomoćnosti presude, a optuženik je upozoren da će u slučaju nepridržavanja izrečenih mjera opreza iste biti zamijenjene istražnim zatvorom. Iz izvotka iz prekršajne evidencije proizlazi da je optuženik prekršajno kažnjen zbog prekršaja iz ZZNO-a. Oštećenica se odselila s adrese na kojoj je živjela s optuženikom, a koja okolnost je bila od značaja za ukidanje istražnog zatvora optuženiku 27. svibnja 2015. te zamjenu istražnozatorske mjere blažim mjerama, odnosno mjerama opreza iz čl. 98. st. 2. t. 4., 5. i 9. ZKP/08. Ocjena je i drugostupanjskog suda (u ovom predmetu VSRH) da je protiv optuženika i dalje opravdano primjenjivati mjere opreza i to zabrane približavanja oštećenju S. Č. na udaljenost manjoj od 300 metara, zabrane uspostavljanja i održavanja veze s tom oštećenicom te zabrane uznemiravanja i uhođenja te oštećenice, koje mjere su primjerene svrsi istražnog zatvora iz osnove u čl. 123. st. 1. t. 3. ZKP/08. Pravilnost takvog zaključka nije dovedena u pitanje navodima žalbe optuženika kojima se ne ističu nove ni kvalitativno značajne okolnosti, već se traži procjena onih okolnosti zbog kojih su optuže-

³⁶ Ibid., čl. 66.

³⁷ Ibid., čl. 67.

³⁸ Kazneni zakon, (Narodne novine, br. 125/11. i 144/12)

³⁹ Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine, br. 152/08., 76/09., 80/11., 91/12. – Odluka Ustavnog suda, 143/12., 56/13., 145/13. i 152/14.)

niku bile određene, a potom i produljivane mjere opreza.⁴⁰ Iz navedenog primjera iz novije sudske prakse proizlazi da sudovi izriču više mjera opreza kada za to postoji potreba.

Sve dosad navedene zakonske tekstove u praksi prate statistički podaci Ministarstva unutarnjih poslova (dalje u tekstu: MUP). Brojčani podaci MUP-a u vezi kaznenog djela nasilja u obitelji za 2015. godinu pokazuju da je ukupno bilo 145 registriranih kaznenih djela nasilja u obitelji za navedeni period, od kojeg broja je 121 oštećena osoba bila žena (83%), a 29 oštećenih muškarci (20%). Što se tiče počinitelja, MUP je registrirao ukupno 36 počinitelja muškaraca ovog kaznenog djela (100%) i nijednu ženu počiniteljicu (0%). Radi usporedbe, 2014. godine je zabilježeno ukupno 1 107 kaznenih djela s elementima nasilja u obitelji u kojima je stradalo 1 155 žrtava od kojih su 328 muškarci (28%), a 827 žena (72%). U odnosu na 2013., ukupan broj žrtava ovih kaznenih djela u 2014. porastao je za 276 osoba (povećanje od 23,9%), od čega je 135 žena žrtava kaznenih djela nasilja više nego u 2013. (povećanje od 17,7%), dok je muškaraca žrtava obiteljskog nasilja više za 91 u usporedbi s brojem muških žrtava u 2013. (povećanje od 27,7%).⁴¹

Iz podataka dostavljenih Pravobraniteljici za ravnopravnost spolova (dalje u tekstu: Pravobraniteljica), Višnji Ljubičić, može se dalje zaključiti da kaznena djela Tjelesna ozljeda, Prijetnja i Spolni odnošaj bez pristanka čine većinu od ukupnog broja počinjenih kaznenih djela (87,9 ili 79,4% od ukupnog broja od 1 107 počinjenih KD) u 2014. godini s muškarcima kao počiniteljima u 94% slučajeva. Također, u svim kaznenim djelima po broju prednjače muškarci kao počinitelji 824 (88,8%) naspram 104 (11,2%) žene kao počiniteljice (od ukupnog broja od 928 počinitelja/ica).

Pravobraniteljica zamjećuje u svom godišnjem Izvješću Hrvatskom Saboru da i dalje egzistira trend povećanja broja prijava kaznenih djela među bliskim osobama. Iz gore navedene statistike proizlazi da je samo u drugoj polovici 2015. godine, otkad je vraćeno kazneno djelo nasilja u obitelji u Kazneni zakon, počinjeno već 145 tih kaznenih djela. Ovakav trend dokazuje značajnu i ozbiljnu fizičku i spolnu ugroženost žena od strane bliskih muškaraca. Osim toga, uočen je trend smanjenja prekršajnih djela obiteljskog nasilja i značajnog povećanja kaznenih djela s elementima nasilja u obitelji.

2.3.3. Prekršaj

Danas je problematika nasilja u obitelji prekršajno pravno regulirana materijalnim odredbama ZZNO-a⁴² koji predstavlja *lex specialis* za to područje. U svim postupcima vezanim za nasilje u obitelji se prema navedenom Zakonu supsidijarno primjenjuju odredbe Prekršajnog zakona (dalje u tekstu: PZ), Zakona o kaznenom postupku i Zakona o sudovima za mladež.⁴³

Prekršajno sankcioniranje nasilničkog ponašanja u obitelji u hrvatsko je zakonodavstvo uvedeno najprije čl. 118. Obiteljskog zakona.⁴⁴ Navedeni zakonski članak je unutar obitelji „zabranio nasilničko ponašanje bračnog druga ili bilo kojeg punoljetnog člana obitelji.”⁴⁵ ZZNO⁴⁶ donesen je tek 2003. godine, odnosno stupio je na snagu 30. srpnja 2003. te je

⁴⁰ Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, VSRH II Kž 374/2015-4 od 6. studenog 2015, pristupile: 15. travnja 2016.

⁴¹ Izvješće Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, str. 90. www.prs.hr/attachments/article/1923/Izvješće%20o%20radu%20Pravobraniteljice%20za%20ravnopravnost%20spolova%20za%2020015.pdf, pristupile: 3. travnja 2016.

⁴² Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne Novine, br. 137/09, 14/10, 60/10)

⁴³ Ibid., čl. 2.

⁴⁴ Obiteljski zakon (Narodne Novine, br. 162/98)

⁴⁵ Ibid., čl. 118.

⁴⁶ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne Novine, br. 116/03)

prvi zakon koji na sveobuhvatan način uređuje materiju nasilja u obitelji. Iste godine je donesen i novi Obiteljski zakon koji nije sadržavao odredbu o nasilju u obitelji, tako da nije dolazilo do preklapanja u prekršajnojpravnoj regulativi nasilja.

ZZNO propisuje što je nasilje u obitelji, osobe koje se smatraju članovima obitelji u smislu toga Zakona te vrste i svrha prekršajnopравниh sankcija za počinjenje nasilja u obitelji. Svrha ZZNO-a je prevencija, sankcioniranje i suzbijanje svih vrsta nasilja u obitelji, primjenom odgovarajućih mjera prema počinitelju te ublažavanje posljedica već počinjenog nasilja pružanjem zaštite i pomoći žrtvi nasilja.⁴⁷ Kao što je prethodno navedeno, zakon prepoznaje brojne oblike nasilja u obitelji, razlikujući tjelesno, psihičko, spolno i ekonomsko nasilje.⁴⁸ Svi postupci su hitni i poduzimaju se bez odgode te su u njih uključena brojna tijela; službe socijalne skrbi i zdravstvene ustanove.

Bitna karakteristika prekršajnopavnog aspekta obiteljskog nasilja su sankcije za zaštitu od nasilja u obitelji: zaštitne mjere, kazna zatvora, novčana kazna i druge, propisane Prekršajnim zakonom.⁴⁹ Nadalje, ZZNO kao specifične mjere navodi obvezni psihosocijalni tretman, zabranu približavanja žrtvi nasilja u obitelji, zabranu uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju, udaljenje iz stana, kuće ili nekoga drugoga stambenog prostora, obvezno liječenje od ovisnosti, oduzimanje predmeta koji je namijenjen ili uporabljen u počinjenju prekršaja.⁵⁰ Navedene mjere se mogu primijeniti samostalno i bez izricanja kazne, odnosno druge prekršajnopravne sankcije. Primijenjuju se po službenoj dužnosti, na zahtjev ovlaštenog tužitelja ili na zahtjev osobe izložene nasilju. Provedbu mjere nadzire Stručno povjerenstvo za praćenje i unaprjeđivanje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka te izvršenja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji. U slučaju nepostupanja prema izrečenoj zaštitnoj mjeri, počinitelj se kažnjava za počinjeni prekršaj novčanom kaznom.

Zaštitne mjere su regulirane čl. 11. – čl. 19. ZZNO-a.⁵¹ Izvršavanje istih nadziru ovlaštena tijela te u slučaju nepostupanja po zaštitnoj mjeri najčešće dolazi do opoziva uvjetne osude i izricanja te izvršavanja kazne. Sve zaštitne mjere navedene ovim *lex specialis*om imaju za svrhu zaštititi žrtvu i spriječiti buduće nasilničko ponašanje.

Primjerice, izricanje zaštitne mjere zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji primjenjuje se ako postoji opasnost da bi počinitelj ponovno mogao počiniti nasilje.⁵² No navedena mjera se ne bi trebala samostalno primjenjivati u slučaju obiteljskog nasilja među članovima kućanstva s istim prebivalištem. Svrha izricanja zaštitne mjere bi se ostvarila tek kada bi se ona izricala supsidijarno zaštitnoj mjeri udaljenja iz stana, kuće ili nekoga drugoga stambenog prostora. Tada je osoba kojoj je izrečena mjera dužna je odmah napustiti stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor uz prisutnost policijskog službenika.⁵³

Prema ZZNO-u (čl.4.) i podacima o zabilježenom stanju, kretanju i nekim obilježjima nasilja u obitelji u 2015., a sukladno podacima MUP-a dostavljenim Pravobraniteljici, stanje je sljedeće: zbog prekršajnog djela nasilja u obitelji, policija je prekršajno prijavila 13 775 osoba, što je 1 099 ili 7,4% manje prijavljenih osoba u odnosu na 2014. kada je ukupan broj prijavljenih osoba bio 14 874124. Primjećujemo pad prijavljenih osoba u odnosu na godinu ranije, ali od 2010. egzistira relativno stabilan i kontinuirani pad prijavljenih nasilnika/ca. Prema spolnoj strukturi prekršajnih počinitelja ukupno je evidentirano: 10 575 muškaraca (1 080 ili 9,2% manje nego u 2014. kada je bilo prijavljeno 11 655 muškaraca) i 3 200 žena

⁴⁷ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne Novine, br. 137/09, 14/10, 60/10), čl. 1. st. 1. i 2.

⁴⁸ Ibid., op. cit. (bilj. 7.)

⁴⁹ Prekršajni zakon (Narodne Novine, br. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15)

⁵⁰ Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne Novine, br. 137/09, 14/10, 60/10), čl. 11. st. 2.

⁵¹ Ibid.

⁵² Ibid., čl. 13.

⁵³ Ibid., čl. 15.

(19 ili 0,6% manje nego u 2014. kada je bilo prijavljeno 3 219 žena). Dakle, u 2015. za nasilje u obitelji prijavljeno je 77% muškaraca i 23% žena.⁵⁴ Počinjenim prekršajem nasilja u obitelji oštećeno je ukupno 15 338 osoba (što je za 6,3% manje nego u 2014. kada su bile oštećene ukupno 16 382 osobe). Od ukupnog broja oštećenih osoba, oštećeno je 9 775 (ili 64%) žena i 5 563 (ili 36%) muškaraca.

Policija je nadležnim prekršajnim sudovima predložila izricanje ukupno 2 997 zaštitnih mjera propisanih odredbama ZZNO-a, što je u usporedbi s 2014. za 26,6% manje predložene zaštitnih mjera. Sukladno sudskim odlukama, policija je provela ukupno 1 241 zaštitnu mjeru (što je za 18,6% manje nego u 2014.). Ukupan broj svih zaštitnih mjera koje je policija predlagala nadležnim prekršajnim sudovima jest 9 136 što je za 18,9% manje nego u 2014., kada je predloženo ukupno 11 260 zaštitnih mjera. Sudovi su od ukupnog broja predloženih zaštitnih mjera za tri glavne zaštitne mjere u 2014.-2015. (zabrana približavanja, zabrana uznemiravanja ili uhođenja i udaljenje iz stana) prihvatili i odredili provedbu ispod 40% od predlaganih zaštitnih mjera.⁵⁵

Iako broj prijavljenih nasilnica/ica u obitelji opada, nasilje u obitelji i dalje predstavlja velik problem. Broj muških počinitelja mnogo je veći od žena nasilnica. Veći pad broja muških počinitelja mogao bi se objasniti time što je promjenom kaznenog zakonodavstva dio obiteljskog nasilja procesuirao pred kaznenim sudovima. S obzirom da su žrtve svjesne posljedica koje su teže ako presuda bude osuđujuća rjeđe se odlučuju prijaviti nasilje.⁵⁶ Nadalje iz navedene statistike nije moguće dobiti podatke o dvostrukim uhićenjima jer vrlo često policija prekršajno prijavljuje i muškarca i ženu kao počinitelje nasilja.

Policija predlaže izricanje zaštitnih mjera, ali sudovi su tek u 40% slučajeva predložene mjere i izrekli, što je velik problem imajući u vidu da su policijski službenici pravi na mjestu događaja. Policijski službenici, ako su dobro obučeni, u mogućnosti su dobro procijeniti situaciju i prije svega opravdati predložene mjere. Imajući u vidu da pred prekršajnog suca počinitelji nasilja, osobito u slučaju počinjenja u alkoholiziranom stanju, dolaze s vremenskim odmakom koji im pruža mogućnost „hlađenja“ nakon počinjenog nasilja. Žrtva nakon vremenskog odmaka uviđa koje bi mogle biti posljedice prekršajnog postupka i umanjuje važnost nasilnog ponašanja. MUP i dalje nije sklon izražavati podatke o osuđenim počiniteljima po spolu te zbog toga ne možemo dati potpunu sliku situacije nasilja u obitelji.

3. PITANJE NASILJA NAD ŽENAMA U MEĐUNARODNOM KONTEKSTU

3.1. Regulacija u okviru Ujedinjenih naroda

3.1.1. Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena

Opća skupština UN-a usvojila je Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena⁵⁷ (dalje u tekstu: CEDAW) koja je stupila na snagu 3. rujna 1981. godine kao globalni i sveobuhvatni pravno obvezujući međunarodni ugovor. Do danas je CEDAW prihvatilo više od 90% država članica UN-a, među kojima je i RH. CEDAW je pravno obvezujući instrument za zemlje potpisnice koji je uspostavio međunarodni nadzorni mehanizam - Odbor za uklanjanje svih oblika diskriminacije žena (dalje u tekstu: Odbor) koji razmatra izvješća koja su mu države stranke obvezne podnositi. Odbor čine 23 stručnjaka/kinje visokog moralnog ugleda i stručnosti za područje na koje se CEDAW odnosi.

⁵⁴ Izvješće o radu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2015. godinu, str. 86. <http://www.prs.hr/attachments/article/1923/Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20radu%20Pravobraniteljice%20za%20ravnopravnost%20spolova%20za%202015.pdf>, pristupile: 12. travnja 2016.

⁵⁵ Ibid., str. 88.

⁵⁶ Ibid., str. 87.

⁵⁷ Convention on Elimination of All Forms of Discrimination Against Women

Sustav zaštite prava znatno je ojačan usvajanjem Fakultativnog protokola uz Konvenciju te za države koje ga prihvate uvodi dodatni međunarodni nadzor zaštite konvencijskih prava na način da Odbor, nakon što su iscrpljene mogućnosti zaštite pred nacionalnim institucijama, prima i razmatra pritužbe pojedinaca i skupina u kršenju konvencijskih odredaba. Odbor može i sam pokrenuti postupak ispitivanja ponašanja država stranaka zbog teškog i sustavnog kršenja prava žena. RH je ratificirala i navedeni Protokol.

Temeljem čl. 18. CEDAW-a, države stranke dužne su glavnom tajniku UN-a, zbog razmatranja od strane Odbora, redovito podnositi izvješća o zakonodavnim, sudskim, upravnim i drugim mjerama usvojenim radi primjene konvencijskih odredaba. Potrebno je istaknuti da su preporuke iz Zaključnih komentara Odbora, u kojima su temeljem zauzetih pozitivnih stajališta o zakonodavnim i institucionalnim promjenama u RH u promatranom razdoblju, istaknuta i glavna područja zabrinutosti, uključene kao prioritetni ciljevi u Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. - 2010. godine. Time se, uz potvrđivanje nacionalnog zakonodavstva, potvrđuje i sadržaj jamstava ravnopravnosti spolova koji su sastavni dio CEDAW-a kao temeljnog međunarodnog pravnog akta iz područja zaštite i promicanja ljudskih prava žena.

CEDAW u samom početku pruža sveobuhvatnu definiciju diskriminacije žena. Definicija diskriminacije obuhvaća svaku razliku, isključenje ili ograničenje priznanja uživanja ili korištenja prava žena (što je suprotnost od jednakosti, uključenosti i neograničenosti u priznanju, uživanju ili korištenju ljudskih prava žena i temeljnih sloboda). Ova definicija diskriminacije obuhvaća namjernu i nenamjernu diskriminaciju te izravnu ili neposrednu i neizravnu ili posrednu diskriminaciju. Neizravna ili posredna diskriminacija odnosi se na mjere ili pravne norme koje su neutralne ili jednake za sve, ali njihove posljedice većinom pogađaju žene, a da to nije opravdano nekim razlogom koji isključuje diskriminaciju. Čl. 1. navodi diskriminaciju na „*političkom, gospodarskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području*“, uključujući i diskriminaciju u obitelji. Na taj način je progresivnim tumačenjem ovoga članka omogućena zaštita žena žrtava nasilja u obitelji.⁵⁸ Nadalje, čl. 2. obvezuju se sve Vlade da putem odgovarajućih mjera uklone svaki oblik diskriminacije.

U svojoj Općoj preporuci br. 19 o nasilju nad ženama, Odbor je pojasnio da definicija diskriminacije uključuje i spolno utemeljeno nasilje koje je usmjereno protiv žena zato što su žene, i koje neproporcionalno pogađa žene, a uključuje akte ili pokušaje primjene fizičkog, psihičkog ili seksualnog nasilja. Uključuje i ona djela koja nanose fizičku, mentalnu ili seksualnu povredu ili patnju, prijetnje takvim djelima, prisilu i druge oblike oduzimanja slobode. Nasilje na osnovi spola može se smatrati prekršajem pojedinih odredaba Konvencije bez obzira navode li te odredbe eksplicitno nasilje.⁵⁹

3.2. Usklađenost zakonodavstva Republike Hrvatske s Konvencijom Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji poznata je i pod nazivom Istanbulska konvencija. Ona je prvi međunarodni pravnoobvezujući instrument u Europi u području nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja te najdalekosežniji međunarodni ugovor koji se bavi tom ozbiljnom povredom ljudskih prava. Njezine glavne značajke su sprječavanje nasilja, zaštita žrtve i kažnjavanje počinitelja. Važno je naglasiti da je ona i prvi međunarodni ugovor koji sadrži definiciju roda, što znači da

⁵⁸ Ujedinjeni narodi, Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, Vlada RH, Ured za ravnopravnost spolova, Zagreb, 2004.

⁵⁹ Kratak vodič kroz CEDAW - Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena, Vlada RH, Ured za ravnopravnost spolova, Zagreb 2004.

žene i muškarci nisu samo biološki žensko ili muško, već da postoji društveno oblikovana kategorija roda koja ženama i muškarcima dodjeljuje njihove specifične uloge i ponašanja.

Rad na Istanbulske konvenciji započeo je 2008. godine s ciljem stvaranja sveobuhvatnog pravnog okvira, a jedna od specifičnosti je da je u njezinom sastavljanju sudjelovala stručna skupina, a države su preko Vijeća ministara samo prihvatile završni tekst. Usvojena je 7. travnja 2011. u Istanbulu, a za stupanje na snagu je bilo potrebno da ju ratificira deset država. Taj uvjet je ispunjen 1. kolovoza 2014. godine. Istanbulske konvencije je potpisalo 37 država, a ratificiralo njih 18.⁶⁰

Istanbulska konvencija predstavlja cjelovit okvir za daljnju dogradnju zakonodavno - pravnog sustava čije su odredbe ugrađene u hrvatsko kazneno i prekršajno zakonodavstvo potrebno za učinkovitu prevenciju, progon i kažnjavanje počinitelja nasilja nad ženama u obitelji, ali i pružanja sustavne podrške žrtvama nasilja. RH podržava prijedlog Odluke vijeća o potpisivanju i sklapanju Istanbulske konvencije u ime EU jer bi takvo pristupanje dovelo do političke kohezije država članica u pitanjima borbe protiv nasilja nad ženama i osiguravanja rodne ravnopravnosti. Iskustvo zemalja koje su ratificirale Istanbulske konvencije pokazuje da ona u praksi nužno ne dovodi sama po sebi do vidljivih rezultata borbe protiv nasilja, već je potrebno osigurati njenu promociju u javnosti kao i resurse za njenu implementaciju, praćenje i evaluaciju. Stoga bi EU preuzimanjem djela obaveza po Istanbulske konvencije i koordinacijom u okviru svojih ovlasti olakšava pristup i implementaciju državama članicama (Europska Unija nakon potpisivanja Lisabonskog sporazuma može postati stranka Konvencije, međutim to ne isključuje obavezu da i svaka država članica pristupi njenoj ratifikaciji). Pretpostavlja se da će pristupanje (ratifikacija) EU Istanbulske konvencije, među ostalim, osigurati mandat za prikupljanje usporedivih podataka na razini EU što bi trebalo pridonijeti boljem razumijevanju i učinkovitijoj prevenciji nasilja nad ženama.

Nakon samog potpisivanja Istanbulske konvencije, a prije njene implementacije, predstoji još ratifikacija (pristupanje).⁶¹ RH ju je potpisala 22. siječnja 2013. godine no ona do danas nije ratificirana. Odgovor na pitanje zašto je ona potpisana od strane RH, ali još uvijek nije ratificirana dobili smo od Ministarstva socijalne politike i mladih, točnije Sektora za socijalnu politiku i politike za djecu, mlade i obitelj. Viša stručna savjetnica mr.sc. psihologije Sabina Morosini Turčinović nam je predstavila Istanbulske konvencije kao sveobuhvatan pristup u sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i promicanju rodne ravnopravnosti te je u razmatranju mogućnosti ratifikacije potrebno uzeti u obzir spremnost cjelovitog sustava, uključujući tijela državne uprave, organizacija civilnog društva i drugih institucija. Nadalje, za potpunu provedbu Istanbulske konvencije nužno je osiguranje značajnih administrativnih i financijskih resursa s obzirom na sveukupnost obaveza koje države članice preuzimaju njezinom ratifikacijom (osiguravanje općih usluga potpore koje uključuju financijsku pomoć, stanovanje, obrazovanje, stručno osposobljavanje; osnivanje jednog ili više službenih tijela odgovornih za koordinaciju, primjenu nadzor i procjenu politika i mjera za sprečavanje i borbu protiv svih oblika nasilja predviđenih Istanbulske konvencijom; zabrana obveznih alternativnih postupaka rješavanja sporova, što uključuje medijaciju i mirenje i sl.). RH će u narednom razdoblju, sukladno smjernicama Vlade Republike Hrvatske,

⁶⁰ podatak od 17. lipnja 2015. godine, narod.hr/eu/istanbulska-konvencija-podvala-pod-krinkom-zaštite-zena-usmjerena-protiv-svake-tradicije, pristupile; 25. veljače 2016

⁶¹ Ustav Republike Hrvatske (Narodne Novine, br. 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14), čl. 141. navodi: „Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj su snazi iznad zakona. Njihove se odredbe mogu mijenjati ili ukidati samo uz uvjete i na način koji su u njima utvrđeni i suglasno općim pravilima međunarodnog prava.“

razmatrati mogućnosti ratifikacije uzimajući u obzir sve potrebne argumente. S obzirom na široku rasprostranjenost svih oblika nasilja nad ženama u RH od presudne je važnosti za ljudska prava žena da Istanbulska konvencija bude čim prije ratificirana i implementirana.

U nastavku ćemo usporediti zakonske tekstove Istanbulske konvencije sa zakonodavstvom RH. U čl. 33. Istanbulske konvencije definirano je da bi stranke trebale poduzeti sve potrebne zakonodavne i druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje namjernog teškog oštećivanja psihičkog integriteta neke osobe prisilom ili prijetnjom. Cilj je da se u nacionalna zakonodavstva uvede zasebno kazneno djelo psihičkog nasilja nad drugom osobom jer ponekad je teško podvesti nastalu situaciju pod neko od bića ova dva kaznena djela. Sukladno tome ZIDKZ/15 psihičko nasilje definira kroz kaznena djela prijetnje ili prisile koja se progone po službenoj dužnosti kada su počinjene prema bliskoj osobi,⁶² što se uzima kao kvalifikatorna okolnost ovih kaznenih djela koja se inače progone po privatnoj tužbi. Psihičko nasilje kažnjava se i u okviru prekršajnog prava prema *lex specialis* ZZNO-u, o čemu je već bilo govora.

Nadalje, Istanbulska konvencija glede tjelesnog nasilja postavlja zahtjev prema državama potpisnicama da poduzmu potrebne zakonodavne i druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje namjernog počinjenja djela tjelesnog nasilja nad drugom osobom. U ZIDKZ/15 taj se problem definira kroz više kaznenih djela s obzirom na težinu posljedica koje nastaju tjelesnim nasiljem nad drugom osobom. U bićima kaznenih djela Tjelesne ozljede, Teške tjelesne ozljede, Osobito teške tjelesne ozljede, Tjelesne ozljede sa smrtnom posljedicom te Teška tjelesna ozljeda iz nehaja, kvalifikatorna okolnost je činjenica da je kazneno djelo počinjeno iz mržnje i prema bliskoj osobi. Također, tko ubije blisku osobu koju je već ranije zlostavljao, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje deset godina do dugotrajnog zatvora.⁶³ Tom odredbom je hrvatski zakonodavac prepoznao potrebu težeg kažnjavanja ubojstva bliske osobe koja je već ranije bila zlostavljana od strane počinitelja, od ubojstva između osoba koje nisu bliske. Naime, za kazneno djelo (običnog) Ubojstva propisana je kazna zatvora od najmanje pet godina, dok je gornja granica za isto to djelo dvadeset godina.⁶⁴

Seksualno nasilje, uključujući i silovanje Istanbulska konvencija određuje u čl. 36.: „Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne i druge mjere kako bi osigurale inkriminiranje sljedećih namjernih ponašanja: vaginalna, analna ili opralna penetracija seksualne naravi bilo kojim dijelom tijela ili predmetom u tijelo druge osobe bez pristanka te osobe, neke druge radnje seksualne naravi s drugom osobom bez pristanka te osobe, utjecanje da druga soba bez pristanka sudjeluje u radnjama seksualne naravi s trećom osobom.“

U kaznenom zakonodavstvu RH dolazi do većih promjena u vezi kaznenih djela protiv spolne slobode stupanjem na snagu KZ/11. Uvedeno je novo kazneno djelo pod nazivom „teška kaznena djela protiv spolne slobode“ u kojem je kriminaliziran spolni odnošaj bez pristanka s bliskom osobom, tzv. silovanje u braku. U ZIDKZ/15 glava XVI. se sastoji od niza kaznenih djela protiv spolne slobode. Kao kaznena djela navode se: Silovanje, Teška kaznena djela protiv spolne slobode, Bludne radnje, Spolno uznemiravanje i Prostitucija.

Materijalno pravne odredbe Istanbulske konvencije implementirane su u nacionalnom zakonodavstvu. S druge strane, pojedini dijelovi Istanbulske konvencije koji se odnose na usavršavanje djelatnika svih institucija, pružanja financijske potpore žrtvama u stanovanju, obrazovanju, uzdržavanju i sličnom zahtijevaju znatna financijska sredstva za njihovu provedbu o čemu je ranije u ovom poglavlju bilo govora.

⁶² Kazneni zakon (Narodne Novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15), čl. 87. st. 9., navodi: „Bliske osobe su članovi obitelji, bivši bračni ili izvanbračni drug, bivši životni partner ili neformalni životni partner, osobe koje imaju zajedničko dijete i osobe koje žive u zajedničkom kućanstvu.“

⁶³ Ibid., Teško ubojstvo, čl. 111. st. 3.

⁶⁴ Ibid., čl. 44., st. 1., „Kazna zatvora ne može biti kraća od tri mjeseca ni dulja od dvadeset godina.“

3.3.1. Praksa Europskog suda za ljudska prava u primjeni Istanbulske konvencije⁶⁵

Presuda Suda u Strasbourgu u predmetu Civek protiv Turske⁶⁶ smatra se zaokretom u tumačenju obiteljskog nasilja kao rodno uvjetovanog, kako je to izloženo u Istanbulske konvenciji. U presudi se Sud poziva na Istanbulske konvenciju samo kao relevantno pravo i praksu, budući da je i Turska potpisnica te konvencije, koju je i ratificirala 2012. godine. Presudom u predmetu Civek protiv Turske Sud je zaključio da je obiteljsko nasilje rodno neutralan fenomen, dovodeći u pitanje odredbe Istanbulske konvencije.

No u posljednoj presudi Suda u pitanju obiteljskog nasilja nad ženama, u slučaju M. G. protiv Turske,⁶⁷ Sud govori isključivo o nasilju nad ženama i definira iskustvo M.G. kao rodno uvjetovano, postupajući u skladu s odredbama Istanbulske konvencije. Paragraf 94 presude u M. G. protiv Turske⁶⁸ ističe da države potpisnice Istanbulske konvencije moraju poduzimati zakonodavne i druge potrebne mjere u slučajevima obiteljskog nasilja, s naročitim razumijevanjem prava žrtve u svim etapama kaznenog postupka. Zaključeno je da je Turska svojim postupanjem prekršila čl. 3. a. u kojem se „nasilje nad ženama“ smatra kršenjem ljudskih prava i oblikom diskriminacije žena i označava sva djela rodno utemeljenog nasilja koja imaju za posljedicu ili će vjerojatno imati za posljedicu tjelesnu, seksualnu, psihičku ili ekonomsku štetu ili patnju žena, uključujući prijetnje takvim djelima, prisilu ili namjerno oduzimanje slobode, bilo da se pojavljuju u javnom ili privatnom životu; i čl. 14. Istanbulske konvencije, koji jamči zabranu diskriminacije.⁶⁹ Posljednju presudu smatramo bitnom potvrdom važnosti rodnog elementa obiteljskog nasilja nad ženama i jasnim pokazateljem smjera za nacionalna zakonodavstva.

4. PROTOKOL O POSTUPANJU U SLUČAJU NASILJA U OBITELJI⁷⁰

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (dalje u tekstu: Protokol) donijela je Vlada Republike Hrvatske dana 9. prosinca 2004. godine. Svrha Protokola je osigurati uvjete za djelotvoran i cjelovit rad nadležnih tijela radi unaprjeđenja zaštite i pomoći žrtvi nasilja u obitelji te pomoći počiniteljima u promjeni njihovog ponašanja. Protokol naglašava potrebu promjene vrijednosnog sustava u cilju nenasilnog rješavanja sukoba i uvažavanja ravnopravnosti spolova. Protokol sadrži obveze kojih se nadležna tijela moraju pridržavati kako bih otkrila i suzbila sve oblike nasilja te pružila adekvatnu pomoć i zaštitu žrtvama izloženim nasilju u obitelji, što su najčešće osobe ženskog spola različite životne dobi i obiteljskog statusa.

⁶⁵ Back on track! Court acknowledges gendered nature of domestic violence in M.G. v. Turkey, Fleur van Leeuwen, <https://strasbourgobservers.com/2016/04/14/back-on-track-court-acknowledges-gendered-nature-of-domestic-violence-in-m-g-v-turkey/>, pristupljeno: 20.04.2016.

⁶⁶ Europski sud za ljudska prava, 55354/11, od 23. veljače 2016., Civek protiv Turske, [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161058#{"itemid":\["001-161058"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161058#{), pristupile: 20.04.2016.

⁶⁷ Europski sud za ljudska prava, 646/10, od 22. ožujka 2016., M.G. protiv Turske, [http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161521#{"itemid":\["001-161521"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161521#{), pristupile: 20.04.2016.

⁶⁸ Ibid.

⁶⁹ Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama, <https://ravnopravnost.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/images/pdf/Publikacija%20Konvencija%20Vije%C4%87a%20Europe%20o%20spre%C4%8Davanju%20i%20borbi%20protiv%20nasilja%20nad%20%C5%BEenama%20i%20nasilja%20u%20obitelji.pdf>, pristupile: 20.04.2016.

⁷⁰ Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, <http://www.mup.hr/UserDocsImages/ministarstvo/Protokolopostupanjuuslucajunasiljauobitelji.pdf>, pristupile: 26. ožujka 2016.

No za optimalne učinke i pružanje zaštite koju Protokol predviđa potrebna je njegova dosljedna primjena u praksi. Brojna su tijela uključena u njegovu provedbu, ali nedovoljna edukacija službenika u tijelima nadležnim za provođenje, kao i detaljnija analiza situacija nasilja, sprječava njegovo adekvatno primjenjivanje u praksi.

4.1. Postupanje policije i praksa dvostrukih uhićenja

Policijski službenici su često prvi koji se pozivaju na nasilje u obitelji te zbog toga smatraju da je iznimno bitan način na koji oni reagiraju, njihov stav prema žrtvi i zaštita koju joj pružaju kako bi se promicala sigurnost žrtve i odgovornost počinitelja. Neadekvatno pružena pomoć policije može rezultirati neuspjehom prilikom zaštite žrtve, a i žrtvu odvratiti od ponovnog traženja pomoći. Nakon primitka poziva o nasilju u obitelji policijski službenici provjeravaju povijest počinitelja i korištenja vatrenog oružja u bazi podataka MUP-a. Prema Protokolu policijski službenici moraju odmah i bez odgode poslati dva policijska službenika, po mogućnosti oba spola, na mjesto događanja obiteljskog nasilja. Za uhićenja počinitelja obiteljskog nasilja policija je ovlaštena Protokolom, PZ-om i Zakonom o kaznenom postupku. Uvjeti za uhićenje su rizik od bijega, utjecaj na svjedoke ili uništavanje dokaza ili potencijalni recidivizam. Policija će privesti počinitelja nasilja u obitelji u prostor policije radi zadržavanja, podnijeti Zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka zbog prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji, odnosno podnijeti kaznenu prijavu zbog kaznenog djela Nasilja u obitelji, te počinitelja privesti prekršajnom sucu, odnosno istražnom sucu, sukladno važećim zakonskim propisima. Do uhićenja i zadržavanja do dvanaest sati, do početka prekršajnog postupka⁷¹ dolazi ako je počinitelj zatečen da čini prekršaj propisan PZ-om, u vezi nasilja u obitelji.⁷² Policija o uhićenju odlučuje na temelju različitih okolnosti, primjerice teže ili opetovano nasilje, posebne obiteljske okolnosti, umiješanost djece ili osoba s invaliditetom, šteta u stanu/kući, prijetnje, ponekad vidljivost ozljeda ili utjecaj alkohola. No policija je svakako ovlaštena uhititi osobu za koju postoje osnove sumnje da je počinila kazneno djelo za koje se progoni po službenoj dužnosti, a zatekla ju je u kaznenom djelu za koji se progoni po službenoj dužnosti.⁷³

Jedna od posljedica tzv. dvostrukih uhićenja je i prisutnost dvostrukih osuda kada se na prekršajnom sudu istovremeno izrekne kazna okrivljeniku i okrivljenici. Čest je slučaj da nakon policijske intervencije policijski službenici uhite i žrtve i počinitelja nasilja. Prekršajni sudovi tom prilikom izriču istovremeno kaznu i okrivljeniku i okrivljenici zbog nerazlikovanja primarnog počinitelja od žrtve nasilja u obitelji. U optužnom prijedlogu su okrivljenici istovremeno navedeni i kao okrivljenici i kao oštećenici. Prilikom procesuiranja nasilja u obitelji potrebno je sagledati situaciju uzevši u obzir trajanje nasilja, uzroke, a ne samo događaj koji je doveo do uhićenja supočinitelja. Jedan od uzroka dvostrukih uhićenja leži u zakonodavstvu koje pruža osnovu za uhićenje u slučajevima nasilja koje nije fizičko. ZZNO u čl. 4. klasificira psihičko i ekonomsko nasilje kao istovrijedno fizičkom nasilju. U toj situaciji često se koristi odredba o psihičkom nasilju, što dovodi do uhićenja i optužbe žrtve nasilja. Najčešće, gdje je muškarac uhićen kao počinitelj nasilja, nasilje je bilo fizičkog karaktera, a kada je žena počiniteljica, temelj za uhićenje je psihičko nasilje. Mnogi su policijski službenici usvojili općenitije tumačenje i nazivanje pogrdnim imenima, psovanje, vikanje i vrijeđanje kao nasilje u obitelji. Čak i verbalna svađa supružnika može biti smatrana obiteljskim nasiljem i dovesti do uhićenja objiju strana. Drugi razlog za dvostruka uhićenja je kršenje javnog reda i mira koje je kažnjivo prekršajnopравnim sankcijama, o kojima

⁷¹ Prekršajni zakon (Narodne Novine, br. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, čl. 134., st. 3.

⁷² Ibid., čl. 135. st. 1.

⁷³ Zakon o kaznenom postupku (Narodne Novine, br. 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14), čl. 107. st. 2. i st. 3.

je već bilo govora. Smatramo da utjecaj uhićenja ili podizanja optužnice za žrtve može biti poražavajuće te ih odvraća od traženja pomoći u budućnosti. Velika je vjerojatnost da postoji korelacija između nevoljkog kontaktiranja policije i prakse dvostrukih uhićenja, što predstavlja neupitnu traumu za žrtvu nasilja.

Policija u RH ne identificira primarnog agresora na mjestu događaja obiteljskog nasilja, zbog toga je žrtva u opasnosti da bude uhićena ako se pokuša obraniti. Prisutno je shvaćanje da je uloga sudstva odrediti tko je primarni agresor te je to jedan od glavnih razloga za dvostruka uhićenja. Smatra se da je policija nedovoljno educirana procijeniti tko je žrtva, a tko počinitelj u situacijama obiteljskog nasilja. Osim navedenog, uočen je problem i dvostrukog nekažnjavanja kada se na prekršajnom sudu donese presuda kojom se istovremeno i okrivljenik i okrivljenica oslobađaju optužbe. Međutim u većini slučajeva postoji povijest obiteljskog nasilja u kojima je već utvrđeno počinjenje obiteljskog nasilja od strane muškog partnera. Takva praksa je antipod dvostrukim uhićenjima i možemo je smatrati jednako štetnom.⁷⁴

4.2. Centar za socijalnu skrb

Cilj Protokola postupanja CZSS-a je unaprjeđenje zaštite žrtava nasilja u obitelji, prevencija novog nasilja u obitelji te razvoj mjera zaštite prava i dobrobiti osoba izloženih nasilju u obitelji.⁷⁵ Djelatnici CZSS-a nastoje pružiti što sveobuhvatniju pomoć ženama žrtvama nasilja. U CZSS-u Dubrava razgovarale smo sa socijalnom radnicom Martinom Radošević koja nam je iznijela probleme s kojima se u Centrima susreću u svom radu te izjavila da postupaju po Protokolu. Kada žrtva odluči prijaviti nasilje u obitelji, najčešće se prvo obraća policiji ili CZSS-u. Ako nema zakazan termin s djelatnicima, odmah ju se zaprima preko reda i uzima se njezina izjava na zapisnik. Obavezno ju se u tijeku razgovora upita smatra li da joj je potreban smještaj u sigurnu kuću i informacije o uključenosti djece u nasilne događaje. U slučajevima izjave žrtve da joj je potreban smještaj u sigurnu kuću, djelatnici ih kontaktiraju. Ako je nasilnik u njihovom zajedničkom domu, obavještava se policija koja zajedno s djelatnikom CZSS-a odlazi s njima na adresu žrtve. Njezina izjava zapisuje se u zapisnik koji se odmah potom faxom šalje u nadležnu policijsku postaju. Nadalje, pozivaju nasilnika i daju mu usmeno upozorenje, a ako se radi o težem činu nasilja, slijedi i pisano upozorenje te se o njegovoj izjavi sastavlja zapisnik. Također, mogu mu izreći i mjeru stručne podrške i pomoći.

Svi postupci u vezi s nasiljem su hitni te je bitna kvalitetna suradnja s policijom radi provedbe Protokola. Veliki je problem loša provedba zaštitne mjere liječenja od alkoholizma jer ne postoji kvalitetan nadzor, osim ako se mjera ne vrši na inicijativu počinitelja. Kada mu sud izrekne zaštitnu mjeru liječenja od alkoholizma, osuđenik bi trebao od svog liječnika obiteljske medicine zatražiti uputnicu s kojom se nakon toga javlja u bolnicu na tretman. Često liječnici mole žrtve da pruže podršku nasilniku za vrijeme trajanja liječenja. Socijalna radnica navodi kako novčane kazne ne ostvaruju svoju svrhu jer pogađaju cijelu obitelj. Nadalje, ističe da sudovi izriču zaštitnu mjeru zabrane uznemiravanja žrtve što smatra vrlo neprimjerenom i nedorečenom mjerom.

Nasilje u obitelji gotovo beziznimno se procesuiru pred prekršajnim sudom. U praksi je socijalna radnica susretala slučajeve opetovanog nasilja koje nikada nije procesuirano pred kaznenim sudom i počiniteljima je neprestano izricana uvjetna osuda. U pregledanim

⁷⁴ Izvješće Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova za 2015. godinu, str. 95. – 97. <http://www.prs.hr/attachments/article/1923/Izvie%C5%A1%C4%87e%20o%20radu%20Pravobraniteljice%20za%20ravnopravnost%20spolova%20za%202015.pdf>, pristupile: 14.04.2016.

⁷⁵ Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Ministarstvo obitelji i branitelja i međugeneracijske solidarnosti, str. 9

spisima 2015. i 2016. godine koje nam je na uvid ustupio CZSS Dubrava, uočile smo da je kazneni postupak pokrenut u samo dva predmeta za kazneno djelo Prijetnje. U pogledu statističkih pokazatelja, Ministarstvo socijalne politike i mladih ustupilo nam je podatke vezane uz nadležnost CZSS-a u skladu sa ZZNO-om. Ukupan broj zaprimljenih obavijesti o nasilju u obitelji u 2013. godini iznosio je 14 409, dok je 2014. broj prijavljenih slučajeva bio 13 630.

Ukupno evidentirani nasilni događaji u 2013. (13 707) i 2014. (13 274) godini prema vremenu uspostave kontakta s CZSS-om: na dan događaja nasilja u obitelji vezu sa CZSS-om uspostavilo je 1 490 i 1 393 žrtve u 2013. i 2014. godini. U roku od tri dana kontakt sa CZSS-om ostvarilo je 2 002, odnosno 1 908 žrtava. Pomoć je u razdoblju od sedam dana zatražilo 3 337, odnosno 3 451 žrtva. U roku dužem od sedam dana kontakt sa CZSS-om uspostavilo je 6 878 (2013. godine) i 6 522 (2014. godine) žrtava obiteljskog nasilja.

Iz dostavljene statistike zaključujemo kako je broj zaprimljenih obavijesti o nasilju u obitelji u padu. Najčešće žrtve su žene bilo kao supruge, izvanbračne supruge ili izvanbračne partnerice i dr. Zabrinjavajući je podatak da žrtve kontakt sa CZSS-om uspostavljaju u najvećem broju tek po proteku i više od 7 dana.

CZSS preporučuje ženama žrtvama nasilja izradu osobnog „Sigurnosnog plana“ kako bi bile spremne pravilno reagirati na buduće krizne situacije, a što povećava stupanj njihove sigurnosti i utjecaja na događaje. „Sigurnosni plan“ ističe i razrađuje važnost plana za bijeg, pristupa telefonu i bilješke o bitnim brojevima za pružanje pomoći po potrebi jer se u kriznoj situaciji zna dogoditi da se žrtva ne sjeti brojeva koje inače zna napamet. Također, obuhvaća i dogovor o postupanju s djecom, a žrtvi sugerira i izradu duplikata dokumenata i ključeva te njihovu pohranu. Daljnje preporuke su i pakiranje torbe za nuždu, dogovor o opcijama smještaja s prijateljima i rodbinom te fotografiranje ozljeda kako bi kasnije fotografije mogle poslužiti kao dokazi u postupku.

CZSS nastoji žrtvama pružiti što bolju podršku te pronaći smještaj u sigurnim kućama ili sličnim ustanovama ako se na upit djelatnika izjasni da joj je isti potreban. Nadalje, potrebna je bolja suradnja s drugim institucijama s kojima trebaju uspostaviti odnos povjerenja radi utvrđivanja relevantnih činjenica i bolje razmjene informacija. Nedostupnost sudskih odluka dovodi do problema u kontinuiranom praćenju predmeta od početka do kraja te onemogućava uvid u izrečene sankcije, kazne i zaštitne mjere.

4.3. Zdravstvene ustanove

Cilj Protokola postupanja zdravstvenih ustanova je pružiti žrtvi sveukupnu zdravstvenu skrb s ciljem očuvanja tjelesnog i psihičkog zdravlja žrtve kao i sanacije nastalih ozljeda i psihičkih trauma. U slučaju sumnje da je ozljeda ili zdravstveno stanje posljedica nasilja u obitelji, zdravstveni je djelatnik dužan posebno obzirno razgovarati s osobom te navesti da mu se kao zdravstvenom djelatniku povjeri o postojanju nasilja u obitelji i saznati što više okolnosti u vezi s povredom ili zdravstvenim stanjem.⁷⁶

Sukladno ZZNO-u, zdravstveni djelatnici dužni su osnovanu sumnju na nasilje prijaviti policiji, utvrditi uzroke i načine nastanka ozljeda te obaviti cjeloviti zdravstveni pregled. Potom, slijedi razgovor sa žrtvom o mogućnostima rješavanja problema i pravima koja ima prema ZZNO-u. U slučaju tjelesne ozljede nanesene od člana obitelji, liječnik u hitnoj medicinskoj pomoći ili izabrani liječnik, dužan je ispuniti prijave ozljede bolesti br. 030911 ili br. 03055, prema ZZNO-u te prijavu označiti brojem koji sadrži datum, mjesec i godinu nastanka ozljede. Prijavu treba voditi u posebnom protokolu i bolesničkom kartonu. Nave-

⁷⁶ Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Ministarstvo obitelji i branitelja i međugeneracijske solidarnosti, str. 12. i 13.

dena prijava podnosi se policiji i područnom uredu Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje u roku od dvanaest sati. Na traženje državnog odvjetništva ili policije, zdravstvene ustanove su dužne odmah dostaviti svu dokumentaciju koja je od značaja za razjašnjavanje i dokazivanje kažnjive stvari.⁷⁷

U Kliničkoj bolnici Sveti Duh razgovarali smo o pristupu žrtvama obiteljskog nasilja s medicinskim i višim medicinskim tehničarima, koji rade na hitnom prijemu, odnosno kirurškom odjelu.⁷⁸ Oni su u prvom kontaktu sa žrtvama nasilja, zajedno s liječnicima u hitnom prijemu i na odjelu kirurgije, zbog fizičkih ozljeda žrtve koje pripadaju kirurškoj djelatnosti. Također, ispitani djelatnici navode da preko 90% slučajeva nasilja je nad ženama tako da im pristupaju i djelatnici ginekološkog odjela. Ispitani djelatnici odriču korelaciju između spola žrtve nasilja i medicinskog djelatnika koji provodi pregled. Smatraju da je bitna stručnost i individualizirani, bihevioralni pristup, a ne spol djelatnika. Djelatnici potvrđuju postojanje postupanja u skladu s Protokolom u svojoj zdravstvenoj ustanovi. Pretežna reakcija žrtava nasilja kada ih upoznaju s njihovim pravima po Protokolu je različita, no nerijetko odbijaju priznati da su bili žrtve nasilja. Nakon upoznavanja s pravima i stjecanja povjerenja žrtve, najčešće im se povjeravaju o počinjenom nasilju i uzroku ozljeda.

Zdravstveni djelatnici kontaktiraju policiju u slučaju osnovane sumnje na obiteljsko nasilje. Reakcija žrtava na takvo postupanje najčešće nije ohrabrujuća, žene žrtve nasilja pokazuju strah i negiraju da se nasilje dogodilo. Također, ispitani djelatnici procjenjuju da su u 70% slučajeva i dalje prisutne društveno popularne izlike da je žrtva „pala niz stepenice“, „udarila se u ormar“ i slične. Na pitanje smatraju li da su zdravstvene ustanove senzibilne prema žrtvama nasilja u obitelji, ispitanici su suglasni da nisu. Ženama žrtvama obiteljskog nasilja, zdravstveni djelatnici pristupaju kao i svakom drugom pacijentu, bez ponekad potrebne pozitivne diskriminacije. Nadalje, djelatnici postupaju u skladu s Protokolom, no napretka bi u svakom slučaju trebalo biti, kako bi se žrtvama pružila potrebna zaštita i poticaj na ostvarenje prava. Smatramo esencijalnim da zdravstveni djelatnici i institucije imaju ujednačen pristup u tretiranju svih potencijalnih žrtvi čije bi ozljede ukazivale na opravdanu sumnju da se radi o obiteljskom nasilju. Također, prilikom provođenja intervjua i utvrđivanja relevantnih informacija od liječnika nismo naišli na susretljivost i sklonost suradivanju ili otvorenom razgovoru o ovim pitanjima što svakako smatramo da bi trebalo promijeniti. Potvrdili smo suradnju zdravstvenih ustanova s policijom i ostalim tijelima po Protokolu, no otvorenost u razgovoru o postupanju koje se odvija bi svakako pridonijelo destigmatizaciji obiteljskog nasilja.

4.4. Istraživanje iskustva žena žrtava nasilja u obitelji s radom državnih tijela obuhvaćenih Protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji

Istraživanje je provedeno od srpnja do prosinca 2010. godine i njime je obuhvaćeno 333 žene koje su bile žrtve nasilja u obitelji. U istraživanju su sudjelovale žene koje su bile (67%) ili koje su još uvijek (37%) žrtve nasilja u obitelji. Žrtve su različitih dobnih skupina (20-76 godina) i različitog su stupnja obrazovanja.⁷⁹ Sve žene žrtve nasilja bile su u kontaktu s institucijama koje štite prava žrtava nasilja. Tijekom istraživanja uspostavilo se da u trenutku kad se žena žrtva nasilja u obitelji obraća nekoj od institucija društva, to nasilje obično traje već dulje vrijeme. Mali postotak žena (18%) prvi put stupa u kontakt s nekom

⁷⁷ Ibid., str. 13.

⁷⁸ Razgovor u Kliničkoj bolnici Sveti duh proveden je s medicinskom sestrom i višim medicinskim tehničarom

⁷⁹ Istraživanje iskustva žena žrtava nasilja u obitelji s radom državnih tijela obuhvaćenih protokolom o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Ured pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Zagreb, ožujak 2011., str. 1.-2., <http://www.prs.hr/attachments/article/186/Istra%C5%BEivanje%20-%20Iskustva%20zena%20zrtava%20nasilja%20u%20obitelji%20s%20radom%20dr%C5%BEavnih%20tijela.pdf>, pristupile: 3. ožujka 2016.

institucijom u trenutku kad nasilje traje kraće od godine dana.⁸⁰ Najviše je žena kontaktiralo s policijom (85,5%), a zatim slijede centri za socijalnu skrb (77,1%). Više od polovice ispitanica kontaktiralo je s policijom i CZSS-om više puta. Žene su se prvo obraćale policiji (55,3%), nakon toga slijedi CZSS (34,6%), a u 5,5% slučajeva prvo su se obraćale zdravstvenim ustanovama. Najmanje su se u prvom kontaktu s nadležnim institucijama obraćale pravosuđu (4,8%) i odgojno obrazovnim ustanovama (2,1%).⁸¹

Žene su zamoljene da opišu konkretnu i aktualnu poteškoću s nekim nadležnim državnim tijelom ili institucijom. Gotovo polovica, njih 156, je ukupno opisalo 199 problema s kojima su se suočile u kontaktu s institucijama. Najveći broj prepreka koje su žene opisale (njih 74) odnose se na rad nadležnog centra za socijalnu skrb, a nakon toga slijede opisi problema vezanih uz rad pravosudnih tijela (46). 48 problema nisu pridruženi niti jednoj specifičnoj instituciji ili tijelu jer su se odnosili na više njih ili iz njihovog sadržaja nije bilo jasno koja bi institucija trebala odraditi ključnu ulogu u njegovom rješavanju. 17 odgovora odnosilo se na lošu praksu policije te opisuju postupke policije kao aktualnu i konkretnu poteškoću u rješavanju problema nasilja, a 14 na zdravstvene ustanove. Iako je relativno mali broj pritužbi na rad policije, ako uzimamo u obzir da se 283 žena susrelo s radom policije, ipak prostora za napredak ima. Rad policije treba poboljšati tako da se provjere i uklone pojedini primjeri kršenja Protokola, a kompletna praksa poboljša u smislu bolje organizacije rada i razvoja kompetencija uključenih zaposlenika. Postupke policije žene rijetko ističu kao institucionalnu prepreku u borbi protiv nasilja.⁸²

Kao najčešće prepreke s kojima su se susrele žrtve nasilja navode: nepoduzimanje (66 opisa, 33%), materijalni status (43 opisa ili 22%), sporost (31 odgovor ili 16%), skrbništvo (29 odgovora ili 15%), diskriminacija (15 opisa ili 8%) i korupcija (9 odgovora ili 5%). U prepriči nepoduzimanja radi se o nereagiranju nadležnih tijela na prijave nasilja, na molbe za pružanje pomoći i podrške u rješavanju nastale situacije, nepružanju zaštite ženi žrtvi nasilja i njezinoj djeci u opasnim situacijama. Izgovor za ove postupke zaposlenici/e najčešće nalaze u nemogućnosti da nešto poduzmu zbog „pravila“ ili zbog „mogućih još gorih posljedica“ po žrtvu. Često su žrtvama zaposlenici davali savjete kako izbjegavati nasilje ili za nasilje pronalazili olakotne okolnosti. Žrtve su istakle kao jedan od problema sporost i tromost birokratskog sustava. Više je primjera u kojima žene opisuju situacije kako mjesecima i godinama čekaju odluku o skrbništvu pa čak i privremeno rješenje o skrbništvu. U ovakvim situacijama institucije se opravdavaju „gužvama“, „nedostatkom djelatnika“, „godišnjim odmorima“ i sl., a često pred žrtvu postavljaju i brojne birokratske prepreke. Materijalni status (podstanarstvo, nezaposlenost, suvlasništvo) žene često navode kao prepreku izlaska iz začaranog kruga nasilja. Žrtve nasilja ukazuju na problem nemogućnosti korištenja nekretnina u zajedničkom, a ponekad i samostalnom vlasništvu žene žrtve nasilja. 15% odgovora odnosilo se na skrbništvo nad djecom. Ovo je vrlo subjektivna kategorija u kojoj većina žena tvrdi kako sudovi redovito poštuju preporuke centara za socijalnu skrb koji pak redovito preporučuju viđanje djece s ocem. Samo u jednom slučaju situacija je bila obrnuta – sud nije poslušao preporuku centra da dijete ne viđa oca bez nadzora. U kategoriju korupcija uvršteni su odgovori u kojima žrtva ističe da je nemoćna pred sustavom zbog neformalne moći i poznanstava koje ima nasilnik.⁸³

U istraživanju žrtve su ukazale na brojne probleme koji su i nakon što je Protokol izvjesno vrijeme u primjeni prisutni. Potrebno je pristupiti rješavanju navedenih problema kako bi žrtve dobile potrebnu potporu nadležnih institucija u situaciji kada im je ona prijeko potrebna u sprječavanju daljnjeg nasilja i sanaciji posljedica koje su već nastupile.

⁸⁰ Ibid., str. 3.

⁸¹ Ibid., str. 5.

⁸² Ibid., str. 6. – 7.

⁸³ Ibid., str. 7. – 9.

4.1. Rad pravosuđa u Republici Hrvatskoj

4.1.1. Kazneni sudovi

Predsjednica Kaznenog odjela Općinskog suda u Zagrebu Natalija Glumičić Ščekić nam je omogućila da saznamo kako se prava žrtava žena nasilja u obitelji štite u praksi. Prvo smo se osvrnuli na zakonsku regulativu domaćeg i europskog zakonodavstva. Sutkinja je naglasila postojanje Direktive 2012/29/EU o pravima žrtava, koje RH do sada nije implementirala u svoje zakonodavstvo, suprotno pravilima EU. Iz tih razloga sutkinja ističe mogućnost kazni od strane EU. Navedena Direktiva o žrtvama nema rodnu komponentu zaštite žene kao žrtve nasilja što znači da problem samom implementacijom i dalje neće biti riješen.

ZIDKZ/15⁸⁴ vratilo je među kaznena djela Nasilje u obitelji opisano člankom 179.a Međutim, postupanje po tom kaznenom djelu nije znatnije izraženo, nego se u praksi više provode postupci za kaznena djela Prijetnje i Nametljivog ponašanja. Nadalje, sutkinja je naglasila da odluku o provođenju kaznenog procesa ili prekršajnog progona donosi državni odvjetnik na temelju procjene jesi li ispunjena obilježja kaznenog djela i prekršaja. Državni odvjetnik na temelju svih prikupljenih izjava i same kaznene prijave procjenjuje je li ispunjeno biće kaznenog djela nasilja u obitelji, odnosno odlučuje hoće li protiv osumnjičenika pokrenuti kazneni postupak.

Veliki problem koji se javlja u kaznenom postupku je žrtvino korištenje blagodati nesvjedočenja. Žrtva ne želi iskazivati u kaznenom postupku iako je pri prvom ispitivanju u policiji iskazivala o događaju nasilja u obitelji. Iskaz pred policijom ne može se koristiti kao materijalni dokaz u postupku. Taj problem se pokušava riješiti dokaznim ročištem pri kojem se već pri prvom ispitivanju žrtva ispituje pred sucem istrage koji ju upozorava na blagodat nesvjedočenja. Ako žrtva pred sucem istrage odluči svjedočiti, a u tijeku postupka iskazuje drugačije ili čak ne želi iskazivati, takav iskaz će se koristiti kao dokaz u kaznenom postupku. Ako žrtva pak posve odbije svjedočiti, sud nema iskaz žrtve koji je vrlo često jedan od ključnih dokaza kaznenog postupka. Žrtve odbijaju iskazivati jer su ekonomski ovisne o partneru ili su se pomirile s partnerom. Podnošenjem kaznene prijave aktivira se policija, državni odvjetnik i naposljetku sud. Žrtve vrlo često nisu svjesne posljedica svoje kaznene prijave i olako odbijaju svjedočiti. Provođenje kaznenog postupka je za državu skupo, a s obzirom da se provodi po službenoj dužnosti žrtva ne snosi posljedice svoj postupaka. Ako bi žrtva snosila trošak, postoji mogućnost da bi se smanjio broj odluka oštećene da u postupku ne svjedoči.

Sutkinja Glumičić Ščekić, nadalje, smatra da bi postupak u takvim predmetima trebao biti žuran, ali takva zakonska obveza ne postoji. Kazneni postupak je žuran samo ako se uhićenik nazali u pritvoru. Vrlo često trajanje postupka je na štetu žrtve i njezinih prava, no teško je postaviti granicu između čina nasilja koji se dogodio i odnosa osoba koje sudjeluju u postupku, za vrijeme i nakon njegova završetka. Sudovi često koriste mogućnost izricanja mjera opreza⁸⁵ prije ili tijekom kaznenog postupka kojima nastoje zaštititi žrtve. Provedbu izrečenih mjera opreza provodi nadležna policijska postaja.

Predsjednica kaznenog odjela za mladež Sonja Vradečić pružila nam je uvid u kaznene postupke na štetu djece i maloljetnika. Ako se sukob u obitelji zbio u prisutnosti djece ili je dijete zlostavljano/zanemarivano od strane jednog ili oba roditelja, predmet će biti procesuiran pred sucem za mladež. Prava maloljetnika u kaznenom postupku vrlo su dobro zaštićena, imaju mogućnost svjedočenja putem video linka kao i brojna druga prava.

⁸⁴ Kazneni zakon (Narodne Novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15)

⁸⁵ Kazneni zakon (Narodne Novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15), čl. 98. st. 2.

Za razliku od kaznenog postupka u postupku na štetu maloljetnika niti jedna osoba nema mogućnosti blagodatni nesvjedočenja. Svatko mora iskazivati jer je djelo počinjeno na štetu maloljetnika čiji se život, integritet i zdravlje osobito štite. Sutkinja zaključuje da su maloljetnici u tijeku kaznenog postupka dobro zaštićeni Zakonom o sudovima za mladež, a za bolje funkcioniranje cijelog sustava bilo bi potrebno provesti umrežavanje institucija i edukaciju svih službenika kako bi se što ranije uočila potreba za reakcijom institucija kada je to potrebno.

Sljedeći primjer izlaže praksu Općinskog kaznenog suda u Zagrebu u presudama u kojima su prisutna prethodno spomenuta kaznena djela, rješavana po starom i novom KZ-u. Općinski kazneni sud u Zagrebu, po sucu za mladež, Nataliji Glumičić Ščekić, donio je presudu Poslovni broj: II Kzm – 196/2009, da je okrivljenik proglašen krivim za počinjenje kaznenih djela protiv braka, obitelji i mladeži, zapuštanjem ili zlostavljanjem djeteta ili maloljetne osobe,⁸⁶ kaznenog djela nasilničkog ponašanja u obitelji⁸⁷ i kaznenog djela protiv slobode i prava čovjeka i građanina – prijetnje.⁸⁸

Okrivljeni, otac dvoje maloljetne djece, je u razdoblju od početka 2003. do lipnja 2009. godine učestalo konzumirao drogu kokain i alkohol te svjestan da je pod utjecajem navedenih opijata agresivan, a u nakani da obezvrijedi svoju suprugu i ugrozi pravilan psihofizički razvoj svoje djece, supruzi učestalo u nazočnosti djece govorio pogrde, da je kurva te u nazočnosti djece udarao, a kada bi uplakana djeca nastojala zaštititi majku, odgurivao ih i nastavljao udarati suprugu. Također je supruzi pred djecom govorio da će je mučiti, ubiti i zaklati, a kćeri govorio da je kurva, niska i debela te i nju povremeno udarao rukama i remenom, prisiljavao da noću drži ruke ispred tijela i pritom pjeva i protiv njezine volje je ošišao. Obitelj je jednom prilikom otjerao od kuće te im u više navrata prijetio da će ih zaklati zbog čega je supruga trpjela osjećaj nemoći, straha i obezvrijeđenosti, a djeca strah za život majke i strah od takvog očevog ponašanja. Temeljem iskaza svjedoka, vještaka medicinske struke – psihijatra te okrivljenog, okrivljeniku je utvrđena krivnja za kaznena djela koja ga optužnim prijedlogom terete i izrečena jedinstvena kazna zatvora za izložena kaznena djela u trajanju od četiri godine, a pritom mu je izreknuta i sigurnosna mjera obaveznog liječenja od ovisnosti od opojnih droga u periodu ne duljem od pet godina.

Iz navedene presude i provedenih intervjua sa sutkinjama Općinskog kaznenog suda zaključujemo da postoji velik prostor za napredak, pogotovo u unaprjeđivanju zakonskih tekstova čije bi se promjene automatski ogledale u praksi. Najveći problem je dugotrajnost postupka pred kaznenim sudovima te žrtvino često korištenje blagodatni nesvjedočenja, što dovodi do prestanka procesuiranja počinitelja i nemogućnosti intervencije i pružanja zaštite žrtvi u slučajevima koji svojom ozbiljnošću trebaju svakako biti procesuirani.

4.1.2. Prekršajni sudovi

Prekršaje nasilja nad ženama u obitelji procesuirao Odjel javnog reda i mira, s tim da se 60 - 70% prekršaja te prirode procesuirao odmah. Sudski poslovnik i Prekršajni zakon⁸⁹ u tim slučajevima određuju da je postupak hitan, razlikujući ga od redovnog postupka, koji je rjeđi. Nakon uhićenja privedeni se izvode pred dežurnog suca koji može odrediti zadržavanje u trajanju do 15 dana od uhićenja dok za to postoje razlozi zbog kojih je određeno zadržavanje. Nakon donesene nepravomoćne presude protiv okrivljenika se može produžiti ili odrediti zadržavanje ako je izrečena kazna zatvora, a osobite okolnosti opravdavaju

⁸⁶ KZ-00 (Narodne Novine, br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 11/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08), čl. 213. st. 1. i 2.

⁸⁷ Ibid., čl. 215. a

⁸⁸ Ibid., čl. 129. st. 2 i 3. i čl. 60.

⁸⁹ Prekršajni zakon (Narodne Novine, br. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15)

bojazan da će počiniti istovrsni prekršaj. Tada zadržavanje može trajati do 15 dana, ali ne duže od izrečene kazne.⁹⁰

Predsjednik Prekršajnog suda u Novom Zagrebu, Edhem Kapetanović, u razgovoru je istaknuo nepostojanje korelacije socijalnog statusa ili obrazovanja počinitelja s učestalošću počinjenja obiteljskog nasilja nad ženama. Uz fizičko i verbalno nasilje povezana je i ekonomska ovisnost žrtve o počinitelju. Stoga žena – žrtva u svom svjedočenju pred sudom ističe da je počinitelj jedini zaposleni i hranitelj u obitelji te moli da mu se ne izrekne kazna zatvora kako ne bi ostao bez posla. Ta činjenica uzima se kao jedna od olakotnih okolnosti, ali nikako nije presudna ako se radi o teškom obliku nasilja kada je nužno izreći kaznu zatvora. S druge strane, učestala je pojava obiteljskog nasilja tijekom vikenda, odnosno najčešće u noći sa subote na nedjelju. Počinitelji nasilja u to vrijeme se privode dežurnom sucu koji određuje daljnje postupanje. Policija nerijetko na mjestu počinjenja nalazi osobe u alkoholiziranom stanju koje potom odvodi u policijsku postaju na triježenje koje može trajati do 12 sati. Nakon toga ih uhićuje te izvodi pred dežurnog suca. Sudac Kapetanović ističe da je više od 60% svih prekršaja nasilja u obitelji počinjeno u alkoholiziranom stanju.

Prilikom izricanja sankcije mogu se izreći zaštitne mjere, bilo kao jedina sankcija ili uz uvjetnu osudu, novčanu kaznu i kaznu zatvora. Naročito se koriste kod recidivista, a stopa recidivizma je 50% kod te vrste prekršaja. Zaštitne mjere mogu se izreći i prije pokretanja samog prekršajnog postupka, u slučaju da žrtva podnese zahtjev sudu, no u roku od 8 dana od podnošenja zahtjeva ona tada mora podnijeti optužni prijedlog protiv počinitelja kojemu je izrečena zaštitna mjera.

Zaštitna mjera obveznog liječenja od ovisnosti o alkoholu može se izreći samo u slučaju kada je prekršaj počinjen u alkoholiziranom stanju, a prije toga se utvrđuje radi li se uistinu o problemu ovisnosti o alkoholu ili o pojedinačnom ekscesu. Zaštitna mjera provođenja psihosocijalnog tretmana polučila je dobre rezultate, no troškove provođenja koji iznose od 5 000,00 do 6 000,00 kuna snosi sud što je velik problem s obzirom na ograničena sredstva suda. Psihosocijalni tretman provode psiholozi i stručnjaci drugih srodnih zanimanja, koji pri prvom razgovoru s počiniteljem procjenjuju potrebu provođenja individualnog ili grupnog tretmana. U slučaju da je okrivljenik osoba ovisna o alkoholu ili drogama, prvo se provodi zaštitna mjera liječenja od ovisnosti te potom, ako to sud smatra potrebnim, moguće je izreći mjeru provođenja psihosocijalnog tretmana. On je namijenjen počiniteljima sklonim burnim i neprimjerenim reakcijama koje potencijalno rezultiraju nasiljem. Sudac Kapetanović ističe da prilikom izricanja zaštitnih mjera treba paziti na provedivost i svrhu istih. Primjerice, u slučaju kada žrtva i počinitelj žive u istom kućanstvu nije svrhovito izreći samo zaštitnu mjeru zabrane približavanja žrtvi nasilja u obitelji, već ju eventualno izreći uz zaštitnu mjeru udaljavanja iz kuće, stana ili drugog stambenog prostora kako bi ona mogla ostvariti svoj cilj.

Odustanak od prekršajnog progona nije moguć u slučaju kada se postupak provodi po službenoj dužnosti. Policija postupa po službenoj dužnosti u 80% slučajeva, dok se žrtve odlučuju same putem odvjetnika pokrenuti postupak u 20% slučajeva te postoji praksa odustanka žrtve od prekršajnog progona prema počinitelju.⁹¹ Tijekom postupka, bilo pokrenutom po službenoj dužnosti ili na privatnu inicijativu, vrlo često žrtva odbija svjedočiti i koristi blagodat nesvjedočenja. No ona na to nema pravo ukoliko su djeca bila nazočna činu nasilja u obitelji ili su djeca oštećeni. Suci u prekršajnom postupku iz tih razloga koriste policijske zapisnike. Pri prvom razgovoru sa žrtvom i okrivljenikom, posebno obučeni policijski službenici za tu vrstu delikvencije upoznaju žrtvu i okrivljenika sa svim njihovim pravima te ih upozoravaju na mogućnost korištenja zapisnika u sudskom

⁹⁰ Ibid., čl. 135. st. 2. - 4.

⁹¹ Statistički podatak prezentiran od strane suca E. Kapetanovića

postupku. Ispunjeni propisani obrasci i zapisnik mogu se koristiti u sudskom postupku ako žrtva odbije svjedočiti ili izostane s rasprave. Okrivljeniku se prezentira policijski zapisnik ako je tijekom postupka njegov iskaz u suprotnosti s prethodno izjavljenim na policijski zapisnik. Također, radi ekonomičnosti postupka kada ne postoji potreba provođenja medicinskog vještačenja, sud u postupku koristi nalaze zdravstvenih ustanova koje su obavile pregled žrtve. Same ozljede nisu odlučne za kvalifikaciju prekršaja, ali jesu pri utvrđivanju težine sankcija. Nadalje, jedan od mehanizama ubrzavanja postupka je mogućnost odricanja od prava na žalbu. U tom slučaju nije potrebno obrazloženje presude, a ona postoje pravomoćna odmah po objavi. Na taj način, izrečene sankcije i zaštitne mjere moguće je provoditi odmah po završetku postupka što nedvojbeno ubrzava proces zaštite žrtve. Ako sud izrekne zaštitnu mjeru udaljavanja iz stana, kuće ili drugog stambenog prostora, a počinitelj se odrekne prava na žalbu, on u pratnji policije odlazi u svoj dom po vlastite stvari te time započinje provođenje zaštitne mjere.

Sudac Kapetanović ističe dokazno sredstvo suočavanja stranaka u postupku. Ako stranke odbijaju svjedočiti ili iskazuju različito od onoga što su iskazivali u policiji, koristi se suočavanje kako bi se moglo utvrditi pravo činjenično stanje. U tom procesu se potiče razgovor između stranaka o događaju u pitanju dok sudac i eventualno tužitelj samo promatraju tijekom razgovora. Nakon iznesenog na suočenju, a temeljem diskrecijske ocjene suca olakšan je put do donošenja presude.

Prekršajni sud u Novom Zagrebu priznaje učestalost prakse dvostrukog uhićenja počinitelja i žrtve. U tim slučajevima je potrebno razlikovati i utvrditi primarnog agresora, koji najčešće nasilja provodi duži period, i žrtve koja je reagirala nasiljem slabijeg intenziteta na napad počinitelja. Prvi kontakt s počiniteljem i žrtvom obiteljskog nasilja ostvaruje policija koja nerijetko uhićuje i muškarca i ženu. Radi toga su suci dovedeni „pred gotov čin“. U tijeku postupka, suci utvrđuju slijed događaja, imajući u vidu razliku između primarnog agresora i žrtve. Često se događa da žrtva ne reagira odmah već s malim odmakom tako da se u tom slučaju to ne smatra nužnom obranom, nego nasiljem. Također, u slučajevima žrtvinog odgovora na fizičko nasilje primarnog agresora verbalnim nasiljem, suci koriste minimalne kazne ili oslobađajuće presude. Sudac Kapetanović ističe da minimalne kazne u iznosu od 300,00 kn odgovaraju jednom danu zadržavanja prilikom privođenja, a do izvođenja pred suca. Donošenje dvostrukih oslobađajućih presuda je antipod praksi dvostrukih uhićenja što također smanjuje mogućnost utvrđenja primarnog agresora i žrtve nasilja. Dvostruke oslobađajuće presude su u većem broju slučajeva posljedica privremeno izgladenih odnosa počinitelja i žrtve, koji se pomire te odbiju iskazivati. Kada u tom slučaju nema dovoljno jakih dokaznih sredstava, najčešće ako su bili sami, bez drugih svjedoka; sud je primoran donijeti oslobađajuću presudu. No stranke protiv kojih je donesena oslobađajuća presuda u velikom se postotku ponovno nađu pred navedenim sudom iz razloga što je tadašnja pomirba bila privremenog karaktera.

Za bolje razumijevanje navedenog, smatramo potrebnim pružiti uvid u recentnije primjere iz prakse. U prvorazmatranom predmetu prvookrivljenik, recidivist, je fizički i verbalno u alkoholiziranom stanju zlostavljao drugookrivljenu (svoju suprugu). Govorio joj je „đubre jedno pokvareno.“ Drugookrivljena je na njegove fizičke napade odguravanja u području prsa uzvratila udarcem nogom u njegovo koljeno. Prvookrivljenik je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 dana te mu je izrečena uvjetna osuda u trajanju od 1 godine sa zaštitnom mjerom zabrane uhođenja i uznemiravanja drugookrivljene u trajanju od jedne godine. Drugookrivljena je oslobođena optužbe.⁹² Smatramo da je ovakav stav suda prema drugookrivljenoj posljedica njezinog postupanja u nužnoj obrani u navede-

⁹² Posl. br. 9. Pp – J – 704/15, od 1. studenog 2015.

nom slučaju.⁹³ U drugorazmatranom predmetu, prvookrivljenik, pod izlikom da je došao vidjeti zajedničko dijete, u nazočnosti djeteta, 7. listopada 2013. verbalno je vrijeđao drugookrivljenu. Drugookrivljena je sjela u njegovo vozilo, nekoliko puta ga gasila, vrijeđala ga i pokušala fizički zadržati u vozilu. Drugookrivljena je željela razgovarati s njim dok je prvookrivljenik to odbijao i nazivao je pogrđnim imenima. Prvookrivljenik je kažnjen novčanom kaznom u iznosu od 2400,00 kuna te mu je izrečena zaštitna mjera zabrane uznemiravanja. Drugookrivljena je kažnjena novčanom kaznom od 360,00 kn.⁹⁴

Samim Protokolom je propisan način postupanja prekršajnih sudova: oni su dužni postupati žurno u predmetima vezanim uz nasilje, obavješćivati žrtvu o njezinim pravima, osigurati prihvat dovedenog okrivljenika, odnosno osumnjičenika radi eventualnog zadržavanja u prekršajnom pritvoru. Sudovi također moraju osigurati zaštitu žrtve pri dolasku na sud i unutar suda, omogućavanjem davanja iskaza odvojeno od počinitelja te fizičkom zaštitom žrtve u suradnji s policijom. Na takav način, prekršajni sudovi učinkovito iskorištavaju zakonske mogućnosti propisane pozitivnim propisima RH kako bi što bolje zaštitili žrtve nasilja, odnosno njihovog psihofizičkog integriteta i temeljnog prava na život bez nasilja.⁹⁵ Razgovorom sa gore navedenim sucima te uvidom u praksu samih sudova koja nam je omogućena, možemo zaključiti da se sudovi u Republici Hrvatskoj uvelike pridržavaju samih odredbi Protokola. Koristeći stečeno znanje i iskustvo na slučajeve nasilja u obitelji primjenjuju najefikasnije propise pozitivnog prava. Svi suci naglašavaju učinkovitost zaštitnih mjera te ih uvelike određuju kako bih što bolje zaštititi samu žrtvu od daljnjeg ili ponovnog počinjenja nasilja od strane počinitelja. Nasuprot tome, za praksu dvostrukih uhićenja, treba naglasiti njihove suprotne stavove. To može biti posljedica rada policije u različitim regionalnim područjima, nedovoljna stručnost policije ili samih sudaca, a isto tako može biti okolnost koja će im olakšati ili otežati procjenu počinitelja i žrtve.

5. ZAKLJUČAK

Položaj žena žrtava nasilja sagledale smo kroz prizmu nacionalnog i međunarodnog zakonodavstva te smo proučile postupanje nadležnih institucija. Zaključile smo da hrvatski pravni sustav ima razrađene mjere zaštitu žena žrtava obiteljskog nasilja, što preuzete od međunarodnog zakonodavstva, što razrađene vlasitim zakonima. No primjena tih mjera od strane nadležnih institucija nije uvijek promptna i u cilju pružanja maksimalne zaštite žrtvi. U trenucima nasilja, umjesto pružanja zaštite institucija ponekad djeluju neosjetljivo prema potrebama žene kao žrtve nasilja.

Stalne promjene pravne regulative negativno utječu na kvalitetu zaštite žena žrtava nasilja što dovodi do pravne nesigurnosti. Nadalje, u opisu kaznenih djela Nasilja u obitelji isprepliće se i prekršaj prema ZZNO-u. Podvođenje određenog ponašanja pod kazneno djelo ili prekršaj ovisi o procjeni Državnog odvjetnika. Velika zamjerka kaznenom sustavu je da ne postoji obveza hitnog postupanja u slučajevima nasilja u obitelji već se provodi redovita procedura koja je spora s obzirom na delikatnost problema. Kazneno djelo Nasilja u obitelji zadržalo je kao jedno od svojih obilježja ponižavajuće postupanje, a sudska praksa je već od ranije neujednačana u procjeni dovođenja žrtve u isto. Trebalo bi jasnije

⁹³ Kazneni zakon (Narodne Novine br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15), čl. 21. st. 1.; „Isključena je protupravnost djela počinjenog u nužnoj obrani“; st. 2. navodi: „Nužna je ona obrana koja je prijeko potrebna da se od sebe ili drugoga odbije istodobni ili izravno predstojeći protupravni napad.“

⁹⁴ Posl. br. 7. Pp – J – 205/15, od 15. rujna 2015.

⁹⁵ Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, <http://www.mup.hr/UserDocImages/minstarstvo/Protokolpostupanjuuslucajunasiljauobitelji.pdf>, pristupile: 18. travnja 2016.

odrediti granicu kada bi se određeno ponašanje trebalo tretirati kao nasilničko ponašanje u cilju adekvatnije pomoći žrtvama.

Pitanje žena žrtava nasilja u međunarodnom kontekstu uređeno je Konvencijama UN-a, kroz mehanizme EU i djelovanja Vijeća Europe. Navedena dobra praksa koja proizlazi iz djelovanja tih institucija upotpunjuje hrvatski zakonodavni okvir u pitanju regulacije zaštite žena žrtava nasilja. CEDAW nameće obvezu državama da podnose izvješća o zakonodavnim, sudskim i drugim mjerama radi primjene konvencijskih odredbi, a u RH su istaknuta i glavna područja zabrinutosti, uključena kao prioritetni ciljevi u nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova. Definitivni nedostatak usklađenosti standarda kriminalizacije nad ženama i zaštite žena žrtava nasilja prisutan je u EU i zbog toga je potrebno ukloniti iznimke kaznenih zakonodavstava. RH još uvijek nije implementirala odredbe o žrtvama u nacionalno zakonodavstvo te su zbog toga moguće sankcije od strane EU. Navedena Direktiva o žrtvama ojačava postojeće nacionalne mjere minimalnim standardima na području prava, pomoći i zaštite za žrtve kaznenih djela u svakoj državi članici. Međutim, implementacijom navedene Direktive ne bi bilo obuhvaćeno pitanje rodne komponente obiteljskog nasilja, već bi ono konačno bilo riješeno ratifikacijom Istanbulske konvencije. S obzirom na široku rasprostranjenost svih oblika nasilja nad ženama u RH, potrebno je da ona bude čim prije u potpunosti implementirana. Primjerice, smatramo da je u RH potrebno šire postaviti granice osoba koji mogu biti počinitelji nasilja nad ženama. Naše zakonodavstvo ne obuhvaća partnerske odnose koji ne ispunjavaju uvjete potrebne za izvanbračnu zajednicu ili kada partneri ne žive u istom kućanstvu, za razliku od Istanbulske konvencije.

Uvelike je važna procjena policijskih službenika prilikom prijave nasilnog ponašanja, ali oni često ne razlikuju primarnog agresora i žrtvu, već uhićuju oboje. Praksa dvostrukih uhićenja počinitelja i žrtve koja se samo pokušala obraniti, vrlo često samo verbalnim uvredama na fizičko nasilje, dovodi do neupitne traume za žrtvu. Policijski službenici su često nedovoljno educirani razlikovati počinitelja od žrtve u situacijama obiteljskog nasilja. Na takav način se negativno utječe na samu žrtvu te ju se odvraća na traženje pomoći u budućnosti. Isto tako, takav način pogrešnog postupanja utječe na statističke podatke o broju prijavljenih počinitelja obiteljskog nasilja, bez obzira što oni nužno ne moraju biti počinitelji. Nadalje, žena žrtva obiteljskog nasilja u postupcima u kojima je kao drugookrivljena proglašena krivom, najčešće se kažnjava simboličnom kaznom ili novčanom kaznom u iznosu od 300 kn, koja se mijenja za jedan dan proveden u pritovu prije izlaska pred prekršajnog suca. Takva minimalna kazna, koja ju novčano u pravilu ne pogađa ima utjecaj na daljnji tijek njezina života do nastupanja rehabilitacije. Ona se u evidenciji vodi kao kažnjavana što joj predstavlja problem u pronalasku posla, ali i pri opetovanom procesuiranju s istim počiniteljem moguće je pokrenuti i kazneni postupak protiv nje.

Ekonomska ovisnost žene žrtve o počinitelju učestali je razlog trpljenja nasilja i povratak u suživot s počiniteljem. Često se događa da se žrtva nasilja protivi izricanju kazni počinitelju iz straha da će počinitelj ostati bez prihoda, odnosno da neće više moći uzdržavati obitelj. Činjenica da je muškarac jedini zaposleni član obitelji ili da ostvaruje veće prihode od žene žrtve, može ju obeshrabriti da odlučno stane iza svoje prvotne prijave nasilnika. Žena žrtva nasilja, koja je ekonomski ovisna o počinitelju nasilja, teže će se odlučiti prijaviti samo nasilje, odnosno, ako do toga i dođe velika je vjerojatnost da će odustati od prijave u strahu za svoju egzistenciju.

Kontakt žene žrtve nasilja s nadležnim institucijama često dolazi nakon duljeg razdoblja nasilja. Iz svih ranije izloženog istraživanja i statističkih podataka CZSS-a vidljivo je da žrtve često zatraže pomoć nadležnih institucija nakon što nasilje kontinuirano traje i dulje od godine dana, a od pojedinačnog čina i duže od sedam dana. Potrebno je educirati i informirati žene o njihovim pravima te u društvu stvoriti klimu koja je poticajna za žene da

prijave nasilje koje se događa u njihova četiri zida. Nadalje, potrebno je poticati građane da se ako imaju saznanja obrate nadležnim institucijama kako bi one mogle što prije pružiti zaštitu i potporu ženama kojima je ona na putu izlaska iz „začaranog kruga“ najpotrebnija. Na taj način moguće je da bi se žrtve ranije odlučile na obraćanje policiji, CZSS-u, zdravstvenim ustanovama i drugima.

Temeljem detaljne analize koju smo proveli u pitanju zaštite žena žrtava nasilja, razgovarajući s djelatnicima nadležnim institucijama te nakon iscrpnog proučavanja zakonskih tekstova, zaključujemo da je žena kao žrtva nasilja u obitelji nedovoljno zaštićena. Zakonski tekstovi jesu i trebaju biti rodno neutralni, ali u trenutku postojanja društveno potrebne zaštite posebno ranjivih skupina, kao što su žene u pitanju obiteljskog nasilja, smatramo potrebnim postojanje osjetljivosti institucija prema tom problemu i da se takva zaštita regulira daljnjim podzakonskim propisima. Na taj način bi se jasnije i preciznije definirala zaštita žene žrtava nasilja, što bi uvelike bilo od koristi kako samim žrtvama, tako i nadležnim institucijama koje su dužne postupati po propisima. Smatramo da je neosvijestjenost i nepoznavanje nasilja veliki problem našeg društva, s obzirom da je prijava nasilja vrlo mala. Žene žrtve često toleriraju rizične i nasilne veze te traže opravdanje u vanjskim čimbenicima, društvu, bolestima ili nekim drugim okolnostima. Naglašavamo da veliki problem predstavlja i samo suočavanje žrtve s nasiljem. Nasilje se često nepotrebno odgađa, što može potrajati i godinama, u nadi da će se počinitelj promijeniti. Nadalje, ističemo da je granica nasilja koju žena kao žrtva postavlja visoka, odnosno veliku većinu nasilja ona je spremna karakterizirati kao „normalno“ ponašanje počinitelja. Često takve žrtve nisu upoznate sa svojim pravima niti s činjenicom da uopće trpe neko nasilje. Smatramo da se društvo mora osvijestiti u vezi s takvim situacijama te nikako ne zanemarivati bilo koji oblik nasilja.

Legal regulations of Domestic Violence and Insensitivity of Institutions towards women, victims of domestic violence

Summary

Domestic violence is a common occurrence in the Republic of Croatia, defined both by Criminal and Misdemeanour Law. Domestic violence towards women can take many forms, such as physical, economic, psychological and sexual abuse; and it affects women of different age groups and family roles. There is no clear boundary between Misdemeanour and Criminal treatment of violence towards women, which results in legal uncertainty and inadequate protection of women victims of domestic violence. At the international level, the question of domestic violence towards women is addressed by the United Nations, the European Union and the Council of Europe. It is imperative that we accept the solutions from the existing Conventions these organs created in order to systematize the normative aspect of domestic violence at the national level. The Protocol of Treatment in case of domestic violence includes numerous national institutions: the Police, Health Institutions and Centres for social care. Their harmonised activity is needed for providing adequate protection for victims. The police practice shows the tendency of dual arrests, which produce secondary victimization and victim's inclusion in the Criminal Procedure as the Second Accused. The conduct of Criminal Court proceedings in domestic violence cases lasts a long period of time and is connected to problematic legal solutions. The Procedure is further complicated by victim's recurrent use of spousal privilege or excuse from testifying based on self incrimination. The practice of Misdemeanour Courts provides an insight into the sanctions imposed to the perpetrator, alongside with protective measures.

Keywords: women, violence, family, protection